De wetenschap, dat opheffing van Zeeland uit het nog altijd bestaande isolement zowel naar Noord als naar Zuid wachten moet tot de voltooiing van het Deltaplan (dus 20 à 25 jaar) en voor Zeeuwsch-Vlaanderen tot dusverre een volkomen uitzichtloze zaak mag heten, is weinig bemoedigend.

Na alle rampen en tegenslagen hoopt en vertrouwt het op die maatregelen van de Centrale Overheid, welke de ontoereikende eigen krachten van het gewest zodanig zullen versterken, tot dat duidelijk kan worden vastgesteld: Zeeland is „er op", de dreiging van het „er onder" is voorgoed weggenomen.

## KRONIEK

### SOCIALE VERZEKERING

*Werkloosheidsuitkering aan gehuwde vrouwen*

*De situatie in België en Nederland*

Men zal zich wellicht herinneren, dat de verstrekking van werkloosheidsuitkering aan gehuwde vrouwen in België indertijd een ongewenste omvang heeft aangenomen. De duur van deze uitkering is daar, anders dan bij ons, niet beperkt tot een bepaalde periode, terwijl tevens t.o.v. personen, die geen passend werk weigerden, en zich overigens aan de contrôlevoorschriften onderwierpen, aanvankelijk geen mogelijkheid tot beëindiging van de uitkering aanwezig was. Toen nu de industrie, die na de oorlog genoodzaakt was geweest alle beschikbare arbeidskrachten — rijp en groen — aan te trekken, weer scherper ging selecteren, werden zeer veel, vooral ook gehuwde vrouwelijke, arbeidskrachten afgestoten, voor wie nergens meer passend werk te vinden was, en die dit ook veelal niet zochten, omdat zij — met de werkloosheidsuitkering als aanvulling op de gezinsinkomsten — in het geheel geen behoefte hadden om naast het normale huishoudelijke werk, de zorg voor de kinderen, enz., nog weer werk in loondienst te gaan verrichten.

De volgende tabel doet zien, in welke mate het aantal van de vrouwelijke volledig werkloze uitkeringgenietenden toenam in vergelijking tot dat der mannelijke.

| | Mannen | Vrouwen |
|---|---|---|
| 1946 | 43.000 | 5.000 |
| 1947 | 30.000 | 5.000 |
| 1948 | 64.000 | 17.000 |
| 1949 | 130.000 | 44.000 |
| 1950 | 128.000 | 42.000 |
| 1951 | 101.000 | 52.000 |
| 1952 | 108.000 | 66.000 |
| 1953 | 117.000 | 67.000 |

Men ziet hieruit hoe het aantal vrouwen van 1/7 van het totaal aantal uitkeringgenietenden toeneemt tot ruim 1/3. Intussen nam het aandeel der gehuwde vrouwen in deze aantallen gestadig toe. De algemene statistiek van de Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheid geeft hierover geen uitsluitsel: men is daartoe aangewezen op speciale opgaven. Daaruit bleek dat het aandeel van de gehuwden in het totaal der volledig werkloze vrouwen als volgt verliep:

| | | |
|---|---|---|
| 7/5 | 1949 | 50 % |
| 29/10 | 1951 | 62 % |
| 28/9 | 1953 | 70 % |
| 2/10 | 1954 | 72 % |

In 1954 heeft men echter wettelijke maatregelen getroffen om het genoemde euvel te bestrijden. Men heeft een mogelijkheid geopend om vrouwen, wier werkloosheid „abnormaal" lang duurde, van uitkering uit te sluiten of de uitkeringsduur te beperken tot evenveel dagen per kwartaal als het vorig kwartaal is gewerkt. Voorts werd in het algemeen bepaald, dat gehuwde vrouwen — niet kostwinsters per jaar nooit over meer dagen uitkering kunnen ontvangen dan door hen in het vorig jaar is gewerkt.

Tenslotte heeft men scholingscursussen in het leven geroepen, die beogen de vrouwen beter plaatsbaar te maken. Weigering van deelneming aan deze cursussen is een grond tot uitsluiting. Een en ander heeft tot gevolg gehad, dat het percentage gehuwden onder de vrouwelijke werklozen is teruggelopen, nl.:

| | | |
|---|---|---|
| per 1 oktober | 1955 | 65 % |
| per 1 oktober | 1956 | 62 % |

De totale werkloosheidscijfers zien er als volgt uit:

| | | |
|---|---|---|
| 1954 | 107.000 | 60.000 |
| 1955 | 75.000 | 42.000 |

Hieruit valt af te leiden dat het aantal vrouwelijke uitkeringgenietenden nog steeds ruim 1/3 van het totaal aantal werklozen bedraagt.

Uit een en ander blijkt wel, hoeveel moeite en pijn het kost om een eenmaal ingeslopen misstand op te heffen. De betrokkenen stellen zich nu eenmaal in op de inkomsten, die hun zonder voldoende motieven in de schoot worden geworpen; het doen wegvallen dezer inkomsten levert grote weerstanden.

Hoewel in ons land het aantal gehuwde vrouwen, dat uitkering krachtens de W.W. ontvangt, slechts gering is in vergelijking tot België, doet zich m.b.t. een bepaalde groep van hen, nl. de seizoenarbeidsters, in wezen hetzelfde probleem voor. Ook deze vrouwen ontlenen aan een periode van vaak nauwelijks meer dan 78 dagen, aanspraken op uitkering tot 126 dagen, terwijl zij niet de bedoeling hebben normale arbeid in loondienst te aanvaarden. Langs verschillende wegen is getracht aan het doen van ongemotiveerde uitkeringen een einde te maken, wegen die tot nu toe alle niet tot voldoende resultaat hebben geleid.

Bemiddeling naar ander werk ter toetsing van de bereidheid om zulks te aanvaarden is slechts op geringe schaal mogelijk daar in de gebieden, waar door vrouwen op ruime schaal seizoenarbeid wordt verricht, niet veel ander geschikt werk aanwezig is. Hier komt bij dat de fabrieken, die voor deze toetsing in aanmerking zouden komen, er uiteraard niet al te veel voor voelen, hun personeelsafdeling overladen te zien met de behandeling van niet serieus bedoelde sollicitaties, en eventueel nog met een aantal halfonwilligen, die het dan wel eens zullen proberen, te blijven zitten.

De jurisprudentie heeft weliswaar uitgemaakt, dat t.a.v. een aantal vrouwen de arbeid in het seizoen als bijkomstig moet worden beschouwd, c.q. dat zij na afloop van het seizoenwerk weer een volledige dagtaak in de huishouding hebben, maar een consequente toepassing van deze jurisprudentie leidt tot een dermate minutieuze afweging van gezinsinkomsten, c.q. van de bezigheden, die de vrouw in het gezin heeft in verband met het aantal en de leeftijd der kinderen, dat een en ander praktisch onuitvoerbaar is gebleken dan wel tot voor de betrokkenen volkomen onbegrijpelijke uitkomsten leidt. Zo krijgt dan b.v. een gehuwde vrouw zonder

kinderen wel, maar een gehuwde vrouw met 4 kinderen die even lang seizoenwerk heeft verricht, geen uitkering.

Tenslotte heeft de wetgever door invoeging van artikel 35a in de werkloosheidswet een middel gegeven om aan het bestaande euvel een meer radicaal einde te maken, nl. door het aantal dagen werken, vereist om uitkering te ontvangen, voor bepaalde groepen werknemers te verhogen. De groepen resp. de verhoogde aantallen dagen moeten worden bepaald door de S.V.R.

De hantering van dit middel is echter nog steeds niet mogelijk omdat de S.V.R. tot heden nog niet tot het vaststellen van dergelijke groepen en verhoogde aantallen dagen is overgegaan. Bij de voorbereiding daarvan stuitte men nl. op een aantal niet gemakkelijk op te lossen vragen.

Intussen past het gezin van de seizoenarbeidster zich van jaar tot jaar meer aan aan de ongemotiveerde, maar daarom niet minder welkome aanvulling op de inkomsten in de winter, welke de moeder gedurende ruim 4 maanden blijft ontvangen, als zij 3 maanden heeft gewerkt. Nog zijn er vrouwen, die deze uitkering niet aanvragen, of die zulks slechts doen, omdat de buurvrouw het nu eenmaal ook doet, dus in het bewustzijn van het ongemotiveerde. Hoe langer men de onjuiste situatie echter laat voortbestaan, hoe meer dit bewustzijn zal vervagen.

Laten wij hopen, dat ter wille van het behoud van de in het algemeen consciëntieuze opvattingen t.a.v. het genot van sociale uitkeringen, waarop ons volk zich pleegt te beroemen, niet lang meer zal worden gewacht met het afsnijden van een onbetwiste misstand als de onderhavige.

Mr J. SCHOORL

## CORRECTIE!

*Bij de beeldgrafiek Ziekenfondsuitgaven voor een verplicht verzekerd gezin van vier personen, geplaatst in S.M.A. april 1957, p. 243, is weggevallen de vermelding: Overgenomen uit „Het Ziekenfonds", orgaan van de Centrale Bond van Onderling beheerde Ziekenfondsen, januari '57.*

## ARBEIDSVOORZIENING

1. *Arbeidsmarkt.* De ontwikkeling van de geregistreerde arbeidsreserve in april werd nog steeds beïnvloed door de abnormale weersomstandigheden in de afgelopen wintermaanden. Daarnaast echter zijn ook tekenen te bespeuren, dat de bestedingsbeperkingsmaatregelen de arbeidsmarkt niet onberoerd laten. De daling van de geregistreerde arbeidsreserve bleef dan ook voor de tijd van het jaar beneden de verwachting en bereikte voor het eerst weer een niveau, dat hoger lag dan een jaar tevoren.

De geregistreerde arbeidsreserve van mannen daalde in april met ruim 5.500 van 44.241 tot 38.707. Het aantal werklozen verminderde van

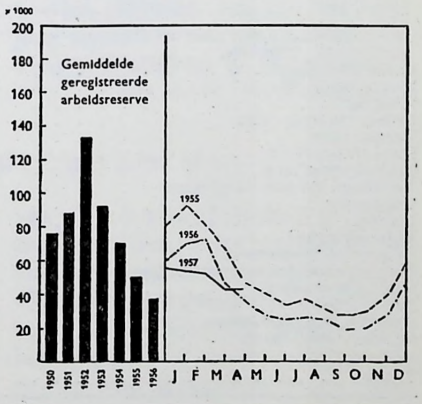

28.563 tot 26.416, terwijl het aantal op aanvullende werken geplaatste personen terugliep van 15.768 tot 12.291. In onderstaande grafiek wordt een overzicht gegeven van het verloop van de geregistreerde arbeidsreserve (mannen) sedert 1954 tot en met april 1957, alsmede van de gemiddelde geregistreerde arbeidsreserve in de jaren 1950 t/m 1956.

In april van het vorige jaar nam de geregistreerde arbeidsreserve van mannen met bijna 12.000 af, terwijl zij aan het begin van de maand toch slechts 3.000 hoger lag dan begin april van dit jaar. Per eind april was het werkloosheidsniveau dan ook bijna 4.000 hoger dan een jaar geleden.

Het voortschrijdende seizoen heeft het meest zijn invloed doen gelden in de bedrijfsklassen landbouw en bouwnijverheid, onder veenarbeiders, hotelpersoneel en losse arbeiders. De daling van de geregistreerde arbeidsreserve in de landbouw was echter naar verhouding gering, daar de groei van de gewassen werd vertraagd, zodat nog weinig seizoenpersoneel voor de verplegingswerkzaamheden nodig was. In de bouwnijverheid was men op het werkschema uitgelopen, terwijl de nieuwe objecten niet voldoende aansloten, zodat de continuïteit in gevaar dreigde te komen. Ook was hier en daar sprake van tekorten aan materialen — metselstenen —, waarvan de voorraad was geslonken.

Het volledig op gang komen van de veencampagne deed vooral in Drenthe het werkloosheidscijfer dalen. De overige bedrijfsklassen en beroepsgroepen vertoonden de voor de tijd van het jaar gebruikelijke ontwikkeling van de geregistreerde arbeidsreserve.

De in de vorige maand reeds gesignaleerde ongunstige invloed van de bestedingsbeperking op de arbeidsmarkt deed zich in april duidelijker gelden. Ontslagen van arbeiders kwamen nog slechts weinig voor, doch in bepaalde bedrijfstakken werd een zekere terughoudendheid bij de werkgevers merkbaar bij het vervullen van vacatures. Mede hierdoor kwam het niveau van de geregistreerde arbeidsreserve aan het einde van de maand hoger te liggen dan een jaar geleden. De beperkingen ten aanzien van de uitvoering van cultuurtechnische werken, de opgelegde beperkingen ten aanzien van de

*Geregistreerde arbeidsreserve van en vraag naar mannen.*

| Bedrijfsklassen en beroepsgroepen | Geregistreerde arbeidsreserve eind mrt. 1957 | Geregistreerde arbeidsreserve eind april 1957 | openstaande aanvragen eind mrt. 1957 | openstaande aanvragen eind april 1957 |
|---|---|---|---|---|
| Aardewerk, baksteen | 77 | 55 | 1443 | 1637 |
| Bouwnijverheid | 6354 | 5089 | 6801 | 7166 |
| Hout, kurk, stro | 104 | 83 | 2887 | 2883 |
| Kleding | 96 | 90 | 440 | 455 |
| Leder, rubber, etc. | 53 | 50 | 1806 | 1725 |
| Veenderijen | 1105 | 621 | — | 5 |
| Metaalnijverheid | 1300 | 1198 | 24932 | 24393 |
| Textielnijverheid | 73 | 78 | 3011 | 2891 |
| Voedings- en genotmiddelen | 354 | 313 | 2211 | 2213 |
| Landbouw | 11615 | 10430 | 949 | 1352 |
| Handel | 850 | 780 | 466 | 457 |
| Hotelpersoneel | 1023 | 596 | 688 | 878 |
| Scheepvaartpersoneel | 505 | 429 | 106 | 106 |
| Niet-varend transportpersoneel | 1247 | 988 | 1274 | 1263 |
| Kantoorpersoneel | 1229 | 1191 | 2521 | 2613 |
| Losse arbeiders | 5762 | 4876 | 2678 | 2844 |
| Overige bedrijfsklassen | 1884 | 1680 | 8656 | 8842 |
| Minder geschikten | 10760 | 10160 | — | — |
| Totaal | 44241 | 38707 | 60869 | 61723 |

wegenbouw, waarbij ook de kapitaalschaarste een woordje meespreekt, alsook het intrekken of opschorten van overheidsopdrachten deden direct of indirect de werkgelegenheid in verschillende bedrijfstakken verminderen en brachten ook consequenties mee voor de werkgelegenheid van niet-varend transportpersoneel en van losse arbeiders.

De geleidelijk verlopende seizoenbeweging in de ontwikkeling van de arbeidsvoorziening, alsook de reserve, welke het bedrijfsleven in zijn personeelsbeleid aan de dag legde, hebben zeker enige vermindering van de spanningen op de arbeidsmarkt teweeg gebracht, hetgeen duidelijk aan de dag treedt in de geringe stijging van de vraag gedurende de maand april. Het aantal openstaande aanvragen van werkgevers ligt thans rond 3.000 lager dan per ultimo april 1956.

Betreffende de verschillende vormen van werkloosheid moge worden opgemerkt, dat naast de daling van de seizoenwerkloosheid een lichte stijging van de wrijvingswerkloosheid moet worden aangenomen, welke grotendeels een gevolg is van de genoemde terughoudendheid van het bedrijfsleven.

| Werkloosheidsvormen | eind mrt '57 | eind apr. '57 |
|---|---|---|
| Seizoenwerkloosheid . . | 17.000 | 12.000 |
| Wrijvingswerkloosheid . | 8.000 | 9.000 |
| Minder geschikten . . . | 11.000 | 10.000 |
| Structuurwerkloosheid . . | 8.000 | 8.000 |
| Totaal . . . . . | 44.000 | 39.000 |

Het aantal werkloze vrouwen nam in april af van 3.080 tot 2.826, vooral onder huishoudelijk personeel en personeel voor de horeca-bedrijven. De vraag nam toe van 37.363 tot 37.640. Voornamelijk de vraag naar jeugdig personeel voor administratieve beroepen vermeerderde in verband met de naderende beëindiging van het schooljaar.

2. *Actuele feiten.* Dat de spanning op de arbeidsmarkt nog niet is beeindigd, blijkt mede uit het feit, dat het gelukt is binnen een halfjaar aan alle in Nederland toegelaten Hongaarse vluchtelingen, voorzover zij daarvoor in aanmerking komen, een plaats in het productieproces te verschaffen.

De in het aprilnummer reeds medegedeelde opschorting van faciliteiten voor nieuwe industrie-vestigingen in de ontwikkelingsgebieden van Noordholland, Gelderland, Noordbrabant en Limburg is thans gevolgd door een inkrimping van de betreffende faciliteiten voor de provincies Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel. Blijkens publicatie in de Staatscourant van 26 april j.l. zal de premieregeling voor uitbreiding van industrieën in geen enkel der ontwikkelingsgebieden meer toepassing vinden, terwijl aanvragen voor premietoekenning terzake van vestiging nog slechts in behandeling worden genomen, wanneer het vestiging betreft in een plaats, welke als industrialisatiekern is aangewezen.

Drs A. N. W. Ploegmakers

## ARBEIDERSBESCHERMING

Het Veiligheidsbesluit ioniserende stralen bereikte het Staatsblad (Besluit van 20 mrt 1957 Stb. 116). Het is wellicht niet aanstonds duidelijk, dat dit een gebeurtenis is van de eerste orde. Toch is dat het geval.

Een ieder weet, dat de drempel van het atoomtijdperk is overschreden. Een ieder weet ook, dat aan het vreedzaam toepassen van de vondsten op „atoomgebied" grote gevaren verbonden zijn, gevaren door het optreden van stralen, ioniserende stralen. Van ioniserende stralen wordt

gesproken, omdat de stralen waarvan sprake is hun schadelijke hoedanigheid ontlenen aan hun vermogen om in een medium, waarin zij doordringen, ionisatie teweeg te brengen. Ionisatie duidt op een verandering in het atoom. Wanneer evenbedoeld medium een levend organisme is, betekent deze ionisatie: chemisch-physische veranderingen in de cellen, welke zich kunnen uiten in beschadigingen.

Het zou onjuist zijn bij ioniserende stralen alleen te denken aan kernreactoren, radioactieve isotopen, enz. Ook röntgenstralen behoren ertoe. De voorschriften omtrent röntgentoestellen nemen zelfs vrij veel plaats in het besluit in en over het algemeen is wel aandacht besteed aan de bescherming van arbeiders (arbeidsters), die betrokken zijn bij geneeskundig onderzoek of geneeskundige behandeling met behulp van ioniserende stralen.

Röntgentoestellen en radium zijn geen nieuwe zaken en de gevaren ervan zijn reeds zeer lang bekend. De Röntgenstralenwet 1931 handelt er over. Deze wet werd evenwel nog niet ingevoerd en het ligt ook niet in de bedoeling — zo meldt de toelichting op het Veiligheidsbesluit ioniserende stralen, welke destijds het aan de S.E.R. om advies toegezonden ontwerp begeleidde — om tot spoedige invoering van de Röntgenwet '31 over te gaan (zie Mededelingenblad Bedrijfsorganisatie 17 Sept. '55, pag. 175). Ons onderwerpelijke veiligheidsbesluit vervangt dus mede de Röntgenwet '31.

Het Veiligheidsbesluit ioniserende stralen berust op de Veiligheidswet 1934, waarvan juist met het oog op gevaarlijke stralen de werkingssfeer in 1951 werd verruimd — zie art. 24 van de Wet Bevolkingsonderzoek Tuberculose — zodat elkeen, die bij arbeid waarbij ioniserende stralen optreden betrokken is, onder de vigueur van het nieuwe besluit valt, met uitzondering van het hoofd of de bestuurder en zijn echtgenote en de alleen werkende onderzoeker. Bescherming van het publiek brengt het besluit niet, doch indirect zal met het gevaar voor de arbeider veelal ook het gevaar voor het publiek zijn weggenomen.

Waar het besluit berust op de Veiligheidswet spreekt het vanzelf dat de Arbeidsinspectie met de uitvoering ervan belast is, doch ook het Staatstoezicht op de Volksgezondheid kan daarbij een rol spelen, zoals het besluit met name ten aanzien van het als afval deponeren van ioniserende stralen uitzendende stoffen duidelijk stelt.

Het besluit telt 43 artikelen en men kan zich afvragen hoe in een zo beperkt aantal bepalingen voldoende waarborgen kunnen worden gegeven voor de veiligheid bij arbeid met röntgenstralen via radioactieve stoffen tot en met cyclotrons en kernreactoren. Ontvangsttoestellen voor televisie worden als en passant ook nog behandeld (ook televisietoestellen kunnen ongewenste stralen uitzenden en de beveiliging daartegen moet door de constructie van het toestel zijn gewaarborgd). Hoe kan men in zo kort bestek dit alles regelen?

Dat is mogelijk doordien het besluit wat betreft de middelen, waarmede het gevaar moet worden bestreden, slechts hoofdlijnen aangeeft en in de eerste plaats grenswaarden of doses noemt, welke niet mogen worden overschreden — het minimum-*resultaat* dus van de aan te wenden middelen. Deze grenswaarden of doses kunnen in principe overal dezelfde zijn.

Natuurlijk kan het districtshoofd van de Arbeidsinspectie de evenbedoelde hoofdlijnen nader uitwerken

door in een te stellen eis nauwkeurig aan te geven op welke wijze het gewenste resultaat moet worden bereikt.

Voorts zullen bij Ministeriële beschikking ondernemingen of groepen van ondernemingen kunnen worden aangewezen waarin periodieke contrôle moet plaats hebben door een door de Minister te erkennen instelling, gedacht wordt aan het door de gezondheidsorganisatie T.N.O. op te richten medisch-physisch centrum. Dit „centrum" zal dan moeten vaststellen of is voldaan aan de in het besluit algemeen gestelde voorschriften.

Nog moge worden gewezen op een tweetal bepalingen, welke beogen het gevaar tijdig te onderkennen. In de eerste plaats zullen de arbeiders, tenzij het districtshoofd zulks niet nodig oordeelt, moeten zijn voorzien van een radiografisch filmstrookje, een condensatorkamertje, of een ander geschikt middel, met behulp waarvan kan worden geconstateerd aan welke hoeveelheid straling een persoon blootgesteld is geweest. Ten tweede zullen de arbeiders periodiek moeten worden onderzocht door een medicus (een geneeskundig ambtenaar van de Arbeidsinspectie, of een door het districtshoofd aangewezen geneeskundige, of geneeskundige instantie). De periode is een jaar of, indien een aangegeven grenswaarde regelmatig wordt overschreden, drie maanden.

In het bovenstaande is een greep gedaan uit de belangrijkste bepalingen van het ontwerp. Vele andere, zoals de eis van deskundig toezicht bij het werk en de registratie van ioniserende stralen uitzendende stoffen werden niet genoemd — men raadplege het besluit zelve.

Tenslotte moet nog even worden vermeld, dat het besluit ioniserende stralen kan worden beschouwd als een eerste ei in het (wettelijke) atoomnest. Tot nu toe kwam in Nederland nog geen andere wettelijke regeling inzake de toepassing van de nieuwe vindingen op het gebied van het atoom tot stand.

Een ander eveneens zeer belangrijk feit mag in deze kroniek niet onvermeld blijven. De Sociaal Economische Raad bracht een advies uit inzake wijziging van het Rijtijdenbesluit (advies van 21 Mrt. 1957). Enkele punten van het advies werden reeds in de dagbladen gepubliceerd, het bekende blauwe boekje van de S.E.R. verscheen dezer dagen.

In 1952 werd aan de werkgevers- en werknemersorganisaties een ontwerp voorgelegd van een gewijzigd Rijtijdenbesluit. Over dit ontwerp evenwel kon geen overeenstemming worden bereikt. Daarop hebben op 21 Mrt. 1955 de Staatssecretaris van Sociale Zaken en de Minister van Verkeer en Waterstaat een nota aan de S.E.R. doen toekomen, waarbij advies werd gevraagd over enkele hoofdlijnen, waarbij bij het ontwerpen van een gewijzigd Rijtijdenbesluit zou kunnen worden uitgegaan. Op de dag af twee jaar later brengt de S.E.R. zijn advies uit.

Bespreking van de inhoud ervan moge tot de volgende keer worden bewaard. Het allerbelangrijkste lijkt ondergetekende wel, dat werkgevers en werknemers elkaar nu eindelijk op een aantal concrete hoofdpunten hebben gevonden. Het moet nu toch mogelijk zijn binnen niet te lange tijd een nieuw Rijtijdenbesluit tot stand te brengen, waarmede alle betrokken partijen accoord gaan. Dit laatste moet toch — als alles goed is — een waarborg zijn voor practische hanteerbaarheid en goede naleving.

Mr E. TINGA

*Het jaar 1956*

„Alleen een wereld, die gewend is geraakt aan een sprongsgewijze sociale vooruitgang zou 1956 een teleurstellend jaar kunnen noemen", heeft de Dir. Generaal van het I.A.B., David A. Morse, onlangs in een analyse van de bij het Bureau binnengekomen jaarcijfers verklaard. Maar ook die meer bescheiden resultaten waren voldoende om 1956 tot het beste jaar — internationaal gezien — in de geschiedenis van de arbeid te stempelen. In de meeste landen was de werkloosheid gering; de produktiviteit en de reële lonen waren over het algemeen hoger en de voordelen van de sociale zekerheid waren meer algemeen verbreid en ruimer dan tevoren. Hiertegenover stonden echter minder gunstige factoren, die een schaduw wierpen op de vooruitzichten, zoals het gevaar voor inflatie in een groot deel van de wereld, de opwaartse lijn in een aantal landen van de arbeidsconflikten en het nog steeds heersen van armoede en werkloosheid in sommige gebieden.

De gegevens, waarop de Directeur zijn beschouwingen grondt, zijn statistieken e.d., welke in de meeste gevallen een periode tegen het eind van 1956 betreffen vergeleken met dezelfde periode in 1955.

De *werkloosheid* steeg in Ierland, Noorwegen, Chili, Haiti, India, Pakistan en de Unie v. Zuid-Afrika. Naast werkloosheid komt ook veel „underemployment" voor in de z.g. achtergebleven gebieden. Een recent overzicht voor India toont aan, dat ongeveer 10 % van de werkenden als slechts gedeeltelijk werkzaam kan worden beschouwd en dat in de stedelijke gebieden ongeveer 5 millioen arbeiders geheel of gedeeltelijk werkloos zijn. Als landen waar dalingen in de werkloosheid voorkwamen worden genoemd: Nederland, België, Frankrijk, Burma, Japan (belangrijk) en Canada (belangrijk). In de Ver. Staten steeg de werkgelegenheid met 1 % en voor de industrie alleen met 2 %, doch de werkloosheid was iets hoger dan in 1955, tengevolge van de voortdurende groei van het aantal beschikbare werknemers.

Het aantal *arbeidsconflikten* steeg door verschillende oorzaken, waaronder inflatie, eisen tot een groter aandeel in de gestegen welvaart en politieke onrust. Het aantal in 1956 door conflikten verloren gegane arbeidsdagen wordt op een zesde meer geschat, dan voor het jaar 1955. Voor 1955 was de schatting ruim 60 millioen mandagen voor 28 landen). De *prijzen* voor de consument, die eind 1955 in een aantal landen waren gestegen, vertoonden in 1956 een meer algemene stijging, n.l. voor 83 landen een gemiddelde van 3 %. De gevolgen van de crisis in Suez en van de onrust in Polen en Hongarije zijn hierin nog niet verwerkt.

Er was een toenemende tendens tot *verkorting* van de werkweek, vooral in Noord-Amerika en West- en Oost-Europa.

Op het gebied van de *sociale zekerheid* vertoonden vele landen een vooruitgang. Vermeld worden o.a. onze nieuwe ouderdomsvoorziening en een uit de belastingen gefinancierde ouderdomsvoorziening in Denemarken, welke het bestaande stelsel vervangt en waarvan de uitkeringen gekoppeld zijn aan de indexcijfers. U.S.S.R. verhoogde de uitkeringen van een premievrije ouderdomsvoorziening; in Finland kwam een nieuwe nationale pensioenregeling tot stand; België verving een voorlopig stelsel voor zelfstandigen door een verplichte pensioenregeling; Frankrijk breidde zijn regeling uit. In de Belgische

Congo en Ruanda Urundi kwam een eerste verplichte regeling voor groepen inlandse arbeiders tot stand. Ook Egypte en Israël gaven regelingen voor industriële werknemers. Verder wordt melding gemaakt van de uitbreiding of invoering van kindertoeslag- en ziektewetten in verschillende landen; de eerste b.v. in verscheidene Frans-Afrikaanse gebieden. Aanpassing van uitkeringen en verhoging van loongrenzen moest in verscheidene landen plaatsvinden. Op het gebied van samenwerking en wederkerigheid vielen twee belangrijke feiten te vermelden: de algemene sociale zekerheidsconventie tussen Noorwegen, Zweden, Denemarken, Finland en IJsland, welke in november 1956 in werking trad en een overeenkomst van 16 Europese statenleden van de I.A.O. betreffende wederkerigheid t.a.v. de sociale zekerheid voor de werknemers betrokken bij de internationale transport.

*Sociale verhoudingen in het vervoerswezen.*

De sociale verhoudingen in het vervoerswezen, welke tengevolge van de mobiliteit van de daarbij betrokken werknemers weer heel andere aspecten vertonen dan die bijv. in de industrie hadden in verschillende bijeenkomsten de aandacht.

I. In Genève kwam in april een werkgroep uit acht naties bijeen om te „dokteren" aan het, bij gebrek aan voldoende ratificaties nooit in werking getreden verdrag van 1949 inzake *lonen, arbeidsduur en sterkte van de bemanning op zeeschepen.* De oorzaak hiervan ligt zowel in de inhoud van het verdrag als in het feit, dat voor het van kracht worden de ratificatie nodig is van 9 zeevarende staten, waaronder 5 met een koopvaardijvloot van tenminste een millioen bruto registerton en met tezamen een vloot van 15 millioen registerton. Op 1 jan. 1957 waren er vier ratificaties geregistreerd: van Australië, Cuba, Denemarken en de Philippijnen. De moeilijkheid wat de inhoud betreft ligt vooral in de bepalingen omtrent een internationaal minimumloon. Artikel 5 van het verdrag bepaalt n.l. dat de standaard-gage voor een volmatroos voor een kalendermaand dienst aan boord van een schip, waarop dit verdrag van toepassing is, niet minder mag zijn dan 16 eng. ponden of 64 am. dollars of de tegenwaarde daarvan in de munt van een ander land. Bij verandering van de pariwaarde van pond of dollar moet de minimumgage daaraan worden aangepast. De werkgroep heeft nu voorgesteld de minimumgage op 70 dollar of de tegenwaarde daarvan te brengen, maar dit gedeelte van het verdrag facultatief te stellen bij ratificatie. De staten kunnen dan dit gedeelte als een aanbeveling beschouwen. Tevens worden de vrij ingewikkelde bepalingen omtrent de arbeidsduur vervangen door een meer overzichtelijke regeling (achturendag als grondslag met een toeslag voor overuren van minimaal 25 %). Op de maritieme zitting van de arbeidsconferentie moet hierover beslist worden.

II. *Wegvervoer.*

Te Hamburg kwam de commissie voor spoorweg- en binnenwatervervoer, één van de acht z.g. industriële commissies, van 11-23 maart bijeen. Daar werd o.m. besproken de *arbeidsinspectie op de weg.* Uit een rapport hierover, dat gebaseerd is op de inlichtingen van 30 landen, blijkt dat 21 van deze landen geen speciale inspectie voor het wegvervoer kennen en dat in vier daarvan in het geheel geen arbeidsinspectie bestaat. Op de bijeenkomst trachtte men te komen tot een uniforme regeling voor de inspectie van de weg, bruikbaar in ver-

schillende landen, zodat een effectieve contrôle op de voorschriften inzake arbeidstijd enz. oververmoeidheid en de daaruit voortvloeiende nadelen bestreden kunnen worden.

Voorts is, zoals reeds eerder werd medegedeeld, aan de orde de kwestie van de *civiele aansprakelijkheid van bestuurders van motorvoertuigen in loondienst*. Dit is een onderwerp, dat de hierbovengenoemde commissie reeds in 1947 ter hand heeft genomen en dat in samenwerking met het Internationale instituut voor unificatie van het privaatrecht verder is uitgewerkt.

In beginsel kunnen in de meeste landen de bestuurders of hun helpers worden aangesproken (door derden, door hun werkgever of door diens verzekeraar), voor schade, die zij bij ongevallen veroorzaken, soms ook al is de oorzaak gelegen in een gebrek in het materieel, dat zij gebruiken. Uit een rapport van een commissie van deskundigen (Inf. Sociales, 1 febr.) blijkt, dat men tot de bevinding kwam dat in de landen waarvoor deze konden spreken deze gevallen zich niet zoveel voordeden, maar dat áls ze zich voordeden de gevolgen voor de betrokkenen dikwijls zeer ernstig waren. Men ontwierp twee clausules, die in collectieve of individuele arbeidscontracten zouden kunnen worden opgenomen. De ene legde de aansprakelijkheid geheel op de werkgever; de andere schreef verzekering voor, zowel van werkgever als van werknemer. Verder werd aanbevolen in eventuele wetten betreffende een verplichte verzekering tegen schade aan derden voor het vervoer per motor, zowel de bestuurder in loondienst als de werkgever op te nemen.

III. *Havenarbeid.*

Een onderwerp samenhangend met het vervoer, dat eveneens in studie is, is de veiligheid in de havens. Deskundigen hebben een handboek samengesteld inzake de veiligheid en de hygiëne in de havens. Het bevat 19 hoofdstukken, waarin o.m. zijn behandeld: werven, kaden, toegangen tot de schepen, vervoer te water van personeel, bruggen, hijsen, vervoeren en stapelen van goederen, laden en lossen, eerste hulp en verdere medische zorg, selectie en vorming van personeel.

Een andere commissie van deskundigen heeft zich bezig gehouden met de unificatie naar vorm en inhoud van de certificaten en andere dokumenten betrekking hebbend op de keuring van het materieel voor het laden en lossen van schepen.

Artikel 18 van het verdrag van 1932 inzake de bescherming van havenarbeiders tegen ongevallen (op 1 jan. 1957 : 19 ratificaties) schrijft aan de ratificerende landen voor, zoveel mogelijk wederkerigheidsovereenkomsten aan te gaan op dit gebied en vooral elkaars officiële dokumenten te erkennen. Er zijn landen, die certificaten en registers voor de keuring van en de contrôle op havenmaterieel niet kennen, maar onder de andere, waar dit wel het geval is, bestaat reeds een grote uniformiteit. Uitgaande van de in Canada gebruikelijke papieren heeft men nu een systeem opgesteld, dat men ook in de landen, die het verdrag van 1932 nog niet ratificeerden, hoopt ingang te doen vinden.

Een punt van de agenda van de reeds genoemde commissie voor het spoor-weg en binnenwatervervoer was: *verbetering van de organisatie van het werk en opvoering van de produktiviteit in de havens.* Opstoppingen in de havens en lange — en kostbare — ligtijden kunnen allerlei oorzaken hebben, welke buiten het gebied van de I.A.O. liggen, zoals

b.v. nog niet herstelde oorlogsschade, de tendens om grotere schepen te gebruiken en vele andere van commerciële, technische of administratieve aard. Maar de factor arbeid speelt hier ook een belangrijke rol: arbeidsconflikten en geringe produktiviteit zijn mede de oorzaken. In een voorbereidend rapport wordt de wenselijkheid bepleit van verbetering van de relaties tussen leiding en arbeiders, o.a. door het instellen van ondernemings- en bedrijfsraden. Gezocht moet worden naar methoden om het nog veel voorkomend verzet van de werknemers tegen mechanisatie en nieuwe werkmethoden te overwinnen.

*Herdenking Albert Thomas.*

Tot slot een mededeling van minder droge aard. Ter herdenking van de eerste directeur en grote promotor van de beginselen van de I.A.O., Albert Thomas, die 25 jaar geleden op 7 mei overleed, zal van 15 juni tot 22 september te Genève een kunsttentoonstelling over de menselijke arbeid worden gehouden. Het ligt in de bedoeling hier beeldende kunst en sierkunst bijeen te brengen uit alle delen van de wereld, die een beeld geven van de arbeid, zoals die in de loop der tijden door de kunstenaar werd gezien.

Mr M. C. v. d. WERFF

## NIEUWE UITGAVEN

SAMEN-LEVEN IN EEN TECHNISCHE TIJD,

*Prof. dr ir F. Ph. A. Tellegen, Uitgeverij Het Spectrum te Utrecht 1957, 144 p. f 3,90 (bij intekening op de serie f 3,50).*

Ook dit deeltje van de serie „Mens en medemens, aspecten der sociale werkelijkheid" geeft de lezer veel stof tot nadenken. Schr. stelt ook uitdrukkelijk voorop, dat de vraag naar het „samenleven in een technische tijd" een wijsgerige beoogt te zijn. Niet dus een vakwetenschappelijke, noch een sociaal-psychologische en evenmin een natuurwetenschappelijke vraag. Schr. stelt zich ten doel de lezer te helpen de wijsgerige vragen, die de techniek aan de orde stelt, te ontdekken en zoekt niet in de eerste plaats naar methodische behandeling ervan. Wat nu die wijsgerige vraagstelling inhoudt, is voor mij als technisch-wijsgerige leek niet direct duidelijk. De wijsbegeerte tracht uit te komen boven de psychische beleving van de werkelijkheid in deze of gene situatie, aldus schr. Zij tracht het omvattende „zijn" zelf te vatten, door de „zijnden" heen. „Dat is onszelf bevragen; omdat wij, gebonden aan het subject en object in het kennen, het éne „zijn" willen begrijpen en over subject-object héén trachten te grijpen".

Naar schr. opmerkt, is de werkelijkheid van vandaag ingebed in de historische werkelijkheid van het mensdom op aarde. En de kennende en strevende mens behoort daar allereerst zelf toe. Het verleden ligt in het heden besloten en het heden grijpt vooruit naar de toekomst. Het is hierin en hierdoorheen, dat iets gezien en erkend kan worden van het transcendent, alomvattend „zijn". „Samen-leven in een technische tijd", aldus stelt schr. op p. 14 vast, „betekent de fase van de menselijke, vooral Westeuropese, historie, die wij nú beleven". Deze fase is ingegaan, toen het Westeuropese denken het natuurwetenschappelijk weten en het wetenschappelijk-technisch bewerken als grondkenmerk opnam. Terecht merkt schr. op, dat pas in de loop der historie duïdelijk wordt welk een funda-

mentele verandering van levensinstelling en levensvorm dit betekent. Daar de vertechnisering geen natuurproces is, kunnen wij ons er niet van distanciëren.

Voor mij zelf zou de eerste wijsgerige vraag van de nieuwe Westeuropese cultuurvorm die naar onze eigen levensbeschouwelijke achtergronden zijn. Het nieuwe Europese geestesmerk bracht immers met het nieuwe natuurwetenschappelijke weten en het wetenschappelijk-technisch bewerken de reformatie en als er iets tot het moderne „zijn" behoort, is het wel de door haar gebrachte openheid voor kennisonderzoek.

Evenals Kwant, die in dezelfde serie over „Het arbeidsbestel" heeft geschreven (besproken in deze kroniek, jaargang 1956, p. 773/4) is Tellegen (bijz. hoogleraar in de thomistische wijsbegeerte te Delft) sterk geïnspireerd door Heidegger, die met zijn Daseins-filosofie als de bekendste Duitse existentiefilosoof moet worden beschouwd. Ook grijpt hij vaak terug op Romano Guardini, van wiens hand in dezelfde serie een boekje „Over de macht en haar gebruik" zal verschijnen.

In een van zijn paragraafjes geeft schr. een interessant overzicht van de verschillende fasen, waarin de mens „zijn werk overdraagt aan zijn werktuig". Het proces leidde tot een zo volstrekt mogelijke indienstneming van de natuur. In het paragraafje over „Taakverdeling of arbeidsverdeling?" vinden we diverse aspecten van de moderne arbeidsverrichting beschreven. Schr. vangt zijn beschouwingen hier aan met gegevens over het oude Griekenland, waarvan mij opvalt, dat hij omtrent de „werkelijke situatie" meer weet dan mogelijk is. „Landarbeid is niet het actualiseren van doelmatige methodes om te produceren; het is niet een inwerken op de natuur om haar te bewèrken en aan te passen aan menselijke doeleinden . . .; landarbeid is deelhebbing aan een bovenmenselijke orde, die tegelijk natuurlijk èn goddelijk is". Bij het filosoferen over de arbeid in een technische tijd zouden we hetzelfde moeten kunnen zeggen, maar het is nu evenwel de vraag, òf wij met onze moderne arbeid deelhebben aan de bovenmenselijke orde. Een vraag, die mijns inziens evenzeer ten opzichte van de Griekse landarbeid gesteld moet worden. Moeten we filosoferen over wat we willen dat de arbeid zal zijn, of moeten we ons beperken tot wat de arbeid voor de meesten is? Oldham schilderde in zijn „Work in modern society" de verschillende facetten van de arbeid (Gods appointment, ministry, transformation of the world, prayer, vocation and function), maar hierin lees ik de christelijke normstelling, het uitspreken van het behoren. De technische tijd stelt m.i. echter het probleem, dat de techniek de mens steeds verder van dit behoren verwijdert, zodat hier sprake is van een interdependentie, een wederzijdse beïnvloeding van mens en techniek beide, waarbij dus anders als Tellegen stelt, noch de een noch de ander op dit punt een constante is.

Het laatste paragraafje van het eerste deel is getiteld „ligt het geluk in de techniek? — Marxisme" en wijdt voornamelijk aandacht aan enkele aspecten van het marxistische arbeidsbeeld. Ik vraag me af: waarom hier zoveel aandacht aan Marx besteed? Hoe lang reeds hebben diens wetenschappelijke theorieën en haar wijsgerige ondergrond niet afgedaan, hoe verlangend is de lezer niet naar uiteenzettingen over moderne socialistische of communistische arbeidstheorieën! Op p. 85 blijkt, dat schr. een zeer ruime interpretatie aan „technisch" en „vertechnisering" geeft. Het paragraafje, waarin schr's

beschouwingen over deze „vertechnisering" zijn opgenomen, is getiteld „Zijn wij nog ergens gevestigd?" Het wordt gevolgd door paragraafjes over „Is samenleven ook werk?", „Is leven alleen voorzieningen treffen?", „Vervangen wij de eerste natuur door een tweede?", alsmede „Bevolkt de aarde en onderwerpt haar".

AUTOMATIE,

*John Diebold, N.V. Uitgevers-Mij AE. E. Kluwer te Deventer 1957, 205 p., f 9,75.*

Dit boek bevat de Nederlandse vertaling van Diebolds Amerikaanse uitgave van enige jaren geleden. Ir. E. Hijmans gaf het een voorwoord mee en ir P. C. Snorn was de vertaler. De op zichzelf uitstekende vertaling heeft uiteraard niets kunnen veranderen aan de door en door Amerikaanse opzet met vermelding van Amerikaanse schrijvers en verwijzing naar Amerikaanse toestanden en voorbeelden. De recensent van het Algemeen Handelsblad vindt het boekje daardoor onleesbaar voor niet ter zake kundigen, maar ik acht dat te sterk uitgedrukt. Inderdaad zou een Nederlandse *bewerking* beter zijn geweest en zouden vele Amerikanen bekende maar ons niets zeggende namen weggelaten kunnen zijn of vervangen door namen van Nederlanders. Nederlandse voorbeelden hadden gemakkelijk ingelast kunnen worden.

Maar het boekje biedt genoeg om degenen, die nu eindelijk eens precies willen weten wat „automatie" is, een heel eind op weg te helpen. De vertaler gaf een duidelijke uiteenzetting over het woord „automatie". Hij had de keuze uit vier begrippen: automatisering, automatisatie, automation, automatie. De vertaler ontraadt het gebruik der Engelse woorden. Tussen automatisering en automatie bestaat vervolgens het verschil, dat het eerste woord de eenvoudigste vorm van automatisch werkend maken aanduidt. „Het stuurorgaan werkt hierbij volgens een onveranderlijk, tevoren ingesteld programma. Wanneer het produkt niet aan de gestelde eisen blijkt te voldoen, is er een menselijk ingrijpen nodig om het programma te corrigeren". Automatie is een grote stap verder en schakelt de menselijke controle en tussenkomst geheel uit.

Het boek bevat de volgende hoofdstukken: 1 Het automatievraagstuk; 2 Het regelen en de rekenmachines; 3 Het opnieuw ontwerpen van het produkt en van het produktieproces; 4 het automeren van machines; 5 het automatisch verwerken van informatie; 6 welke invloed zal de automatie op het zakenleven hebben; 7 enige sociale en economische gevolgen van de automatie.

Mijn conclusie is, dat dit Amerikaanse geschrift uitstekende informatie geeft over de mogelijkheden en gevolgen der automatie en zeker ook in handen van leken goede diensten zal bewijzen. De recensent van het Handelsblad, die zijn sombere oordeel ook baseerde op de negatieve indruk van „een jong algemeen ontwikkeld zakenman met grote ervaring in binnen- en buitenland", is te pessimistisch.

SOCIALE ASPECTEN AUTOMATISERING,

*Symposion gehouden ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van Keesings Historisch Archief, Uitgeverij Keesing te Amsterdam 1957, 107 p., f 2,50.*

Als aanvulling op Diebolds Amerikaanse geschrift kan dit voortreffelijke werkje van Keesing uitstekend dienst doen. Het behelst het verslag van een bijeenkomst, waar achtereenvolgens het woord voerden prof. dr ir R. M. M. Oberman over „enkele gedachten over automatisering; wat staat ons technisch te wachten?", ir K. H. van Ginneken: „mogelijke wijzigingen t.g.v. de automatisering in de organisatie van de onderneming

en de plaats van de arbeidende mens daarin", drs J. G. Bavinck: „sociaal-economische mogelijkheden en moeilijkheden van de automatisering", prof. dr B. C. J. Lievegoed: „automatisering in sociaal-psychologisch perspectief". De hoofdredacteur van Keesings Historisch Archief, mr Mommersteeg, schreef een voorwoord en leidde ook het symposion in. Minister Suurhoff leidde de besprekingen en maakte ampel gebruik van de gelegenheid zelf ook opmerkingen te maken.

De beschouwingen van collega Oberman sluiten precies aan bij het betoog van Diebold en geven een helder overzicht van de mogelijkheden der automatie (welk woord door vrijwel niemand ter vergadering werd gebruikt). De heer Van Ginneken struikelt over amerikaanse woorden, waarvoor naar mijn mening best goede nederlandse vertalingen te vinden zouden zijn geweest. Laten we ons er toch voor hoeden in een technisch jargon (push button operation, feed-back, indirect-labor, decision-making, incentive, engineering) geheimtaal te spreken, terwijl het er voor alles toch om gaat om ook de eenvoudige arbeider vertrouwd te maken met wat hem bij de automatie te wachten staat. Onze artsen bedienen zich ook van een beroepstaaltje, maar verdedigen zich met te verwijzen naar de noodzaak de patiënt onkundig te houden van de aard zijner kwalen. In het tweede deel van zijn overigens interessante betoog komt de heer Van Ginneken op het terrein, waarop ook de heren Bavinck en Lievegoed terecht komen, te weten het menselijke en sociaal-organisatorische aspect der automatie. Mijn indruk is, dat men er eigenlijk nog bitter weinig van af weet en voornamelijk veronderstelt. Maar zeker is wel, dat werktijdverkorting dè enige uitweg zal zijn. Werktijdverkorting en consumptievergroting. Het onderwerp der verschillende sprekers gaf hun geen gelegenheid stil te staan bij de sociale gevolgen der automatie *buiten* de fabriek. Wat moet de massa met haar vrije tijd aan? Tot nog toe is de goed gerichte vrijetijdsbesteding slechts een zaak van druppels op gloeiende platen geweest, van het tegengaan der allerergste uitwassen. Beijvert men zich thans de automatie naderbij te brengen en meent men haar te kunnen inpassen in ons arbeidsproces met werktijdverkorting, dan mag toch wel eens worden afgevraagd of bedrijfsleven, kerken en overheid niet wat feller op het probleem der menselijke ontplooiing dienen aan te vallen. Hier ligt een taak voor de vakorganisaties van werkgevers en vooral van arbeiders, welke nog onvoldoende begrepen en uitgevoerd wordt. De millioenen, die in ons land voor de research op het gebied der automatie worden uitgegeven, maken versnelde investering in onderzoekingen naar mogelijkheden tot opheffing of verzachting van haar sociale gevolgen toch wel verantwoord. Te weinig — en dat blijkt ook uit het onderhavige symposion — wordt beseft, dat de opvoeding en opleiding van de goede arbeider thuis begint en eindigt. Maar wat doen we nog aan de ontplooiing van het arbeidersgezin? Een nieuw symposion hierover is dringend nodig.

WIRTSCHAFT UND GESELLSCHAFT,
*I Grundfragen, Oswald von Nell–Breuning, Verlag Herder Freiburg* 1956, 462 p. DM 27,50

Dit kloeke werk bevat de teksten van verspreide artikelen en lezingen van schr. gedurende het eerste decennium na de tweede wereldoorlog. Zoals vermeld, heeft het eerste deel als ondertitel „Grundfragen"; het tweede deel zal „Einzelfragen" behandelen. De samenstelling der bloemlezing geschiedde door P. Josef Engel SCJ.

Het eerste deel behandelt achtereenvolgens „Grundsatzfragen" (p. 1-150), „Wirtschaft und Gesellschaft" (151-170), „Mensch und Arbeit" (171-306), „Grund und Boden" (307-358), „Wohnung und Familie" (359-370), „Eigentumsrecht" (371-402), „Einkommen und Kapitalbildung" (403-451). De beginselkwestie alsmede het menselijke aspect van de economische arbeid krijgen dus de meeste aandacht, wat begrijpelijk is, daar hierbij de levensbeschouwelijke problemen rijzen. Schr. heeft ook in ons land al een grote naam door zijn studie over Die soziale Enzyklika (als ik juist ben van het begin der dertiger jaren) en zijn Beiträge zu einem Wörterbuch der Politik in drie delen uit dezelfde tijd.

De verspreide beschouwingen, welke in dit boek een plaats hebben gevonden, steunen dus alle op het fundament, door schr. in vroeger jaren gelegd. Al decennia lang is Von Nell-Breuning een auteur van een dergelijk gezag, dat geen schrijver over de „achtergronden" onzer sociaal-economische verhoudingen hem onbesproken kan laten. Ook zal het moeilijk zijn door hem niet beïnvloed te worden, daar hij de gave bezit op indringend heldere wijze zijn onderwerpen te behandelen. Een recensie van dit verzamelwerk is wel moeilijk. Het bevat een stuk of vijftig opstellen en lezingen over talloze onderwerpen, welke alleen het uitgangspunt en het gegeven gemeen hebben, doch niet de behandeling. Een opsomming van enige aan de orde gestelde „Grundsatzfragen" moge dit doen blijken. Schr. stelt aan de orde „Christliche Gesellschaftsordnung", „Wesens- und Ordnungsbild der menschlichen Gesellschaft", „Das Subsidiaritätsprinzip als wirtschaftliches Ordnungsprinzip", „Ansatzpunkte, Mittel und Wege zur Verchristlichung der Gesellschaft", enz.

Over het subsidiariteitsbeginsel merkt schr. op: „Jedes Sozialgebilde ist nur dann richtig gebaut, wenn es bereits dadurch, dass es besteht, seinen Gliedern Halt und Stütze gibt, nicht aber sie erdrückt; es ist nur dann richtig gebaut, wenn es bereits seiner ganzen Struktur nach darauf angelegt ist, durch die Tätigkeit, die es entfaltet, seinen Gliedern das, und nur das zu bieten, was diese durch ihre eigene Tätigkeit nicht zu leisten vermögen". Even verder vervolgt Von Nell (p. 78): „Das bedeutet einerseits, dass das Gemeinwesen seinen Gliedern keine Tätigkeit abnehmen darf, zu der diese selbst imstande sind und durch deren Vollzug sie an Kräften, an innerem Reichtum, an Lebensfreude und Lebenstüchtigkeit gewinnen würden. Das bedeutet anderseits, dass das Gemeinwesen, das ja nur mit den Kräften, Fähigkeiten und Mitteln seiner Glieder tätig werden kann, diese Kräfte, Fähigkeiten und Mittel nur in solchen Grenzen in Anspruch zu nehmen berechtigt ist, dass deren eigenverantwortliche Betätigung und kraftvolle Entfaltung nicht beeinträchtigt, sondern nur gesichert und nach Möglichkeit sogar gefördert wird".

Ik vind dit een der beste uiteenzettingen over het subsidiariteitsbeginsel, die ik van r.k. zijde ooit ben tegengekomen. Maar toch moet mij van het hart: wat komen we ermee verder? Twee bladzijden verderop schrijft Von Nell: „Was der Haushalt vernünftigerweise selbst für sich tun kann, das soll er tun; *nur* insoweit dies untunlich ist, soll er sich auf Versorgung von dritter Seite oder von zentralen Stellen verlassen bzw einrichten". Zonder ook maar op enigerlei wijze het politieke element er in te willen betrekken, moet mij van het hart in al deze passages Thorbecke te horen spreken, o.m. in zijn Narede. Bovendien, de vraag blijft wàt de huishouding zelf kan doen, wannéér ingrijpen van de centrale

overheid geoorloofd, c.q. geboden is. De beantwoording dezer vraag hangt af van iemands persoonlijke visie, van subjectieve omstandigheden dus, alsmede van tal van toevallige factoren. Uit Kuin's oratie viel te leren, dat iemands progressieve of conservatieve instelling in hoge mate afhankelijk is van individuele factoren. Daarom zullen er zowel progressieve als conservatieve aanhangers van de leren van subsidiariteit, souvereiniteit in eigen kring, wenselijkheid van functionele decentralisatie zijn. Het zal van de omstandigheden afhangen wat iemands oordeel is over het al of niet toereikend zijn van de zelfwerkzaamheid der lagere huishouding. En hiermee komen we precies in het straatje van de liberalen, die ten deze geen dogmata aanvaarden.

Over de sociaal-economische merites van het liberalisme schrijft Von Nell-Breuning in de paragraaf „Zur Kritik des wirtschaftlichen Liberalismus". Anders gelukkig als Ponsioen en Veldkamp in hun „Vraagstukken der hedendaagse samenleving" (besproken in jaargang 1956, p. 776 v.) schetst v. N. het liberalisme in zijn verschillende gedaanten (klassieke, neo-(ordo-), sociaal). Maar als critiek blijft, „dass auch er noch im Individualismus befangen bleibt" (p.118). Accoord, in theorie denkt de liberaal nog sterk van het individu uit, al erkent hij de onderordening aan de gemeenschap. De christen en socialist denken primair van de gemeenschap uit, maar de eerste wil met de subsidiariteit en de kringsouvereiniteit het individu de ontplooiingsmogelijkheid geven, waarvan ook de liberaal uitgaat. Bij al die theorie blijf ik mij dus afvragen: en wat nu met de practische vraagstukken? Denk aan de verwezenlijking der p.b.o., aan de spanning tussen groepssolidariteit en groepsegoïsme (mijnconflict), aan de loonvorming, aan het ontslagrecht met zijn publiekrechtelijke en privaatrechtelijke regeling.

Naar mijn mening zullen wij in ons land op de duur toegroeien naar een gans andere probleemstelling, die zich namelijk zal ontdoen van de dogmatische geladenheid van een voorbije eeuw (waaruit al die levensbeschouwelijke theorieën ontsproten) en ruimte zal geven aan wat dan wellicht in Duitse studieboeken een „Objektsrealismus" (!) zal heten en waarmee ik het oog heb op een standpuntbepaling, die wordt ingegeven door de situatie ter plaatse en van het ogenblik en de aard van het probleem. Het wordt namelijk zinloos onze practische sociaal-economische politiek te blijven ophangen aan politieke dogmata en levensbeschouwelijke achtergronden, welke in feite al decennia lang geen bijdrage tot de oplossing van concrete vraagstukken meer kunnen bieden.

CHRISTIANITY AND ECONOMIC PROBLEMS,

*D. L. Munby, Macmillan & Co Ltd, London 1956, 290 p., 25 s.*

Dit boek behelst een uitwerking van enkele colleges als gast-hoogleraar aan het Union Theological Seminary te New York. Hoewel de aanvankelijke opzet nog wel eens merkbaar is (de tekst van voordrachten blijft wat anders als die van hoofdstukken van een boek), onderscheidt dit werk zich in gunstige zin van Von Nell-Breunings verzamelde opstellen door de eenheid van behandeling. Het is aardig, dat de werken mij gelijktijdig bereikten, omdat zij beide het probleem van de christelijke mens in de onchristelijke samenleving aan de orde stellen. Of beter zou nog als studie-object genoemd kunnen worden de problematiek van het leven naar christelijke normen onder omstandigheden, die dit voortdurend bemoeilijken. De geest is willig, maar het vlees is zwak; inderdaad is dit het probleem, dat altijd en in alle

samenlevingsvormen zal blijven bestaan, omdat het uiteindelijk de mens zelf is, die zondig, d.w.z. geneigd tot alle kwaad is. Theorieën over samenlevingsvormen blijven dus onvruchtbaar, tenzij men deze beschouwt als vormen, waarnaar gestreefd kan worden. Alles wat de mens onderneemt, blijft onvolmaakt. Eensdeels omdat een onvolmaakt wezen slechts onvolmaakte dingen kan scheppen, anderdeels omdat zijn visie inzake de weg naar de door God geopenbaarde volmaaktheid op zich zelf ook weer onvolmaakt is. Getuige de letterlijk eeuwige godsdienstconflicten, ook binnen de afzonderlijke en afgescheiden kerken, getuige ook de naar tijd en omstandigheden wisselende interpretatie van geloofswaarheden, die onveranderlijk zijn.

Munby is „lecturer in economics" aan de universiteit van Aberdeen en nauw betrokken bij het werk van de Wereldraad van Kerken. Zijn boek is dan ook onder meer opgedragen aan onze landgenoot C. L. Patijn, die zo'n gewichtige rol in de wereldoecumene speelt. Het boek bestaat uit drie deeltjes: I General principles; II Particular problems; III Conclusions. De hoofdstukken behandelen achtereenvolgens: (I) The christian faith and human society; Christian ethics and human society; The presuppositions of economists; Christians and economic problems. (II) Wealth and poverty; Problems of achieving full employment and avoiding inflation; The price system; The place of the business man in society; The workers and their organisations; State action in the economic field; The international scene. (III) The end of capitalism?; Christian principles and their application; The end of an era? Onze Schot heeft de plezierige gewoonte elk hoofdstuk met enige citaten te beginnen, ernstige, maar vaak ook humoristische! Aangezien ik in deze boekenkroniek nimmer humoristisch vermag te zijn, neem ik graag enige citaten uit Munby's collectie over: „John Stuart Mill/ By a mighty effort of will/ Overcame his natural bonhomie/ And wrote „Principles of Political Economy". Dit was een citaat van E. C. Bentley; vervolgens de verzuchting van Hilaire Belloc: „I'm tired of Love: I'm still more tired of Rhyme/ But Money gives me pleasure all the time". Tenslotte het kwatrijn van J. C. Squire: „God heard the embattled nations sing and shout/ „Gott strafe England!" and „God save the King"/ God this, God that, and God the other thing-/ „Good God!" said God, I've got my work cut out".

Het boek van Munby treft door vele rake opmerkingen. „The christian ethic". zo lees ik op p. 23, „is primarily concerned with what man is to *be*. In christian thought being is always prior to action". Hieruit alleen volgt reeds, dat het heel moeilijk is te schrijven over christendom en economische problemen. In de economie wordt juist wel gehandeld en de moeilijkheid is, dat het handelen hier het zijn beïnvloedt. Maar het omgekeerde is evenzeer waar en schr. typeert opnieuw raak, als hij vaststelt (p. 53): „The more one studies the economic system in detail, the more one finds the importance of factors not purely economic". Wat schr. hierop laat volgen over het gedrag van zakenlieden en overheden is bijzonder treffend en interessant. Over het gevaar, dat verkeerde veronderstellingen van economisten opleveren, handelen p. 56 e.v,. terwijl op p. 76 wordt gewezen op „the delay that elapsed before economists took account of non-measurable factors in the behaviour of business men." Hoe juist dit is, kan blijken uit het geringe inzicht,

dat hier te lande economisten en bedrijfsleiders voor de economische betekenis van de arbeidsrust, sociale zekerheid, ontslagrecht, winstdeling en ondernemingsraden hebben.

Zoals uit het citaat van p. 23 blijkt, weegt voor schr. de *houding* van de christen het zwaarst en het komt waarschijnlijk hierdoor, dat de hoofdstukken over de actie verhoudingsgewijs het lichtst zijn uitgevallen. De paragraafjes zijn hier dan ook kort en behelzen voornamelijk onbeargumenteerde gedachten. Daarom laat schr. zich dan ook verleiden tot een onjuiste uitspraak over de Nederlandse loonpolitiek, welke hij „relatively successful for some periods" noemt (p. 192), al haast hij zich te verklaren, dat „this relative success may have been partly dependent on the underlying conditions that made the Crippsian „wage freeze" successful in Britain, and which are essentially temporary in nature". De door de collectiviteit (overheid) bezorgde sociale zekerheid acht schr. de „provision for those who fall by the wayside". Met deze aardige kwalificatie (Kuin sprak over „het vangnet" der sociale zekerheid) is het paragraafje 4 van het hoofdstuk over The state action in the economic field zo goed als afgedaan.

Het is te betreuren, dat schr. aan dit voor zijn onderwerp juist zo belangrijke punt zo weinig aandacht besteedt. Bovendien is zijn slotopmerking, die tevens als eigen conclusie moet worden beschouwd, in strijd met wat hij 9 pagina's tevoren over de loonpolitiek heeft gezegd. „It has been accepted in Britain since the last years of the nineteenth century", zo stelt hij vast, „that it is the duty of the government to interfere with the distribution of income and wealth, and that there is no guarantee that natural forces in modern society will bring about that pattern of distribution of income, which society regards as fair and tolerable".

Ik ben geneigd op te merken, dat uit de tegenstrijdigheid van de passage over de loonpolitiek en die over de sociale zekerheid de zwakke stee van het hele boek naar voren springt. Evenmin als bij Von Nell-Breuning blijkt, dat de brug tussen christelijke normen en economische practijk geslagen is. Het rapport van sectie III van de bijeenkomst van de Wereldraad van Kerken te Evanston stelt vast, dat het begrip „responsible society" is een „criterion by which we judge all existing social orders and at the same time a standard to guide us in the specific choices we have to make". Dat criterium en die standaard zijn ons door schr. wel gegeven, doch zijn oordeel over wat gebeurt en moet gebeuren in het economische leven, benevens zijn voorlichting bij het maken van een keus uit de verschillende mogelijkheden in de sociaal-economische politiek komen onvoldoende uit de verf.

### WETTELIJKE REGELING VAN HET ZIEKENFONDSWEZEN,

*Rapport van het college van advies der Anti-Revolutionaire Partij, Uitgave Anti-Revolutionaire Partijstichting, Dr Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage, 40 p.*

Men zal straks, als het ontwerp van een nieuwe Ziekenfondswet aan de staten-Generaal wordt aangeboden, niet kunnen zeggen dat de fracties onbeslagen ten ijs komen. Van vrijwel alle kanten is het onderwerp voorbereid door studiecentra. De Wiardi Beckman Stichting kwam al in '52 met een uitstekend rapport, sedertdien gevolgd door rapporten over de bedrijfsgeneeskunde en het vrije artsenberoep, dezer dagen zal het rapport van het r.k. Centrum voor staatkundige vorming verschijnen, terwijl de Teldersstichting de

zaak in studie heeft. Als nu maar de zekerheid bestond, dat al deze wijsheid tot resultaat zal leiden, zou het lange uitstel ener definitieve regeling van het ziekenfondswezen gebillijkt zijn geweest, maar dit is helaas niet het geval. De meningen blijven scherp tegenover elkaar staan en ook ziet het er niet naar uit, dat de verschillende groeperingen zijn gekomen tot een uitvoerbaar compromis, dat bovendien politieke kans van slagen heeft.

In de commissie, die het rapport voorbereidde, hadden zitting de heren mr H. Bos Kzn, dr A. C. Drogendijk, mijn mederedacteur De Gaay Fortman, prof. dr G. A. Lindeboom, A. van Rijn, A. Stapelkamp e.a. Het rapport heeft geen inhoudsopgave, maar een aardige literatuurlijst vergoedt deze omissie. Het bevat de volgende paragrafen: Inleiding, Geschiedenis, Aard en karakter van een ziekenfonds, Wettelijke regeling van een ziekenfondswezen, Stelsel van verzekering, Verzekerden, Medewerkers, Bestuurssamenstelling, Welstandsgrens, Verstrekkingen, Financiën, Organisatie. Volkomen onbegrijpelijk komt dan achteraan nog een afzonderlijke nota van de heer Stapelkamp van vijf bladzijden, welke geen minderheidsstandpunt behelst, maar nog eens een eigen beschouwing brengt.

Het is een goed rapport, dat iets eigens brengt. Het draagt op medisch terrein sterk de stempel van de arts Drogendijk en komt af en toe met stellingen, welke men graag (beter) geadstrueerd zou hebben gezien. Te betreuren is, dat aan het slot een paragraaf met conclusies ontbreekt.

Op de pagina's 9 v. wordt uitvoerig ingegaan op de rechtsgronden voor een wettelijke regeling van het ziekenfondswezen en voor een verplichting tot verzekering. „Naar ons gevoelen moet de rechtsgrond voor een wettelijke regeling van het ziekenfondswezen .. gezocht worden . . . in de maatschappelijke ontwikkeling, in de omstandigheden van de enorm toegenomen medische mogelijkheden en de sterke stijging van de kosten der geneeskundige verzorging, waardoor het ziekenfondswezen van zo'n groot algemeen volksbelang is geworden, dat de overheid hier wel leidinggevend, coördinerend en corrigerend moet optreden". Dit is dus de rechtsgrond voor overheidsbemoeiing met de verzekering, waarnaast die voor de verplichte toetreding ligt. De commissie aanvaardt de laatste niet van harte, daar de zorg voor zieken toch primair bij de betrokkenen en hun bloedverwanten zelf rust. „Nu de verplichte verzekering eenmaal is ingevoerd en men in de werknemerswereld op haar behoud prijs stelt, kan men in de gegeven omstandigheden de verplichte verzekering tot een zekere welstandsgrens aanvaardbaar achten" (p. 12). Aan deze conclusie gingen uitgebreide beschouwingen over de voor- en nadelen van vrijwillige en verplichte verzekering vooraf. Zij zijn niet uitputtend en overtuigen me niet. Er zou best een stelsel van vrijwillige verzekering te bedenken zijn, dat tezamen met de zorg van bedrijfsgeneeskundige diensten een bevredigende verzorging van de volksgezondheid waarborgde. Talma haakte de verplichting tot verzekering nog vast aan de onvoldoende beloning der arbeiders, maar dit argument kan bij een geleide loonhoogtepolitiek niet meer gelden. Wat pleit dan wel voor de verplichte verzekering? Dat de werknemerswereld op haar behoud prijs stelt, is zonder verdere adstructie een zwak argument. Bovendien vraag ik mij af, of dit juist is. De werknemerswereld (sprekende in de vakbeweging) is tegen alles wat „verkregen rechten" aantast, maar zal niet persé tegen vrijwillige verzekering zijn, als

premielast en aanspraken niet veranderen. Helaas schrijft de commissie niets over de hoogte der welstandsgrens en haar koppeling aan die van de Z.W. Ik vraag me af, of een nauwkeurige toepassing van de rechtsgrond niet zou moeten leiden tot de getrapte verzekering, zoals die in Medisch Contact eens is voorgesteld en krachtens welke de verstrekkingen, waarvoor men verplicht verzekerd is, afhankelijk zijn van iemands financiële positie. Dus meerdere welstandsgrenzen en slechts voor de laagst gehonoreerde groep een all-in verzekering. Nú is het alles (onder *f* 6.900,—) of niets (boven dat bedrag) en ik meen, dat de commissie wel moeite zal hebben dit uit haar rechtsgrond te verklaren. Jammer is het, dat we ook niets horen over een verplichte verzekering tegen zware risico's voor mensen met hogere inkomens, waarbij ik denk aan zware operaties, geestelijke gestoordheid, opname in rust- en verpleeghuizen. Deze kosten zijn al lang niet meer te betalen door mensen met gewone inkomens en een verplichte verzekering zou hier zeker op haar plaats zijn. En wat het omgekeerde betreft, niet is in te zien waarom alle arbeiders met minder dan *f* 6.900,— inkomen alles vrij zouden moeten hebben. Hiervoor is zeker geen rechtsgrond aan te wijzen en als men — wat de commissie terecht regelmatig doet — de maatstaf van het „persoonlijke verantwoordelijkheidsbesef" wil hanteren, kan men de zwart-wit onderscheiding van alles of niets onmogelijk goedkeuren.

Betreurenswaardiger is nog, dat de commissie geen kans ziet uit het dualisme der verplichte en vrijwillige verzekering te komen, al erkent zij dat de situatie verre van fraai is (p. 14).

Op p. 18 wordt gewaagd van de vrije artsenkeuze als een „onvervreemdbaar recht van de verzekerde". Dit is natuurlijk prachtig, maar ik zou graag eens iets gehoord hebben over de vrije specialistenkeuze, welke in de practijk nauwelijks iets te betekenen heeft en bovendien vaak snelle ziekenhuisopname verhindert. Midden op p. 18 staat iets over de scheiding van curatieve en controlerende geneeskunde. Hieraan had toegevoegd moeten zijn, dat deze in ons land bestaat krachtens een uitdrukkelijke uitspraak van de Maatschappij, maar steeds meer bestrijding ondervindt. In de sociale verzekering merkt men nl. dat de huisarts nu nog maar weinig belangstelling heeft voor de werkhervatting van zijn patiënten, omdat daarvoor toch de controlerende arts komt kijken.

Bij het onderwerpje Bestuurssamenstelling wordt de suggestie gedaan ook het bedrijfsleven een plaats achter de tafel in te ruimen. Ik acht dat onjuist. Ten eerste is de term bedrijfsleven vaag, al zal wel bedoeld zijn de vertegenwoordigers van het georganiseerde bedrijfsleven, zodat weer de vakbondsbestuurders van werkgevers en arbeiders in de besturen komen. Maar de arbeiders zijn als verzekerden al vertegenwoordigd en dit zou tot dubbele representatie leiden. Ook is mij de grond van de vertegenwoordiging van het bedrijfsleven onduidelijk. Op p. 20 is te lezen, dat het een economisch belang bij een goed georganiseerd ziekenfondswezen heeft en voorts financieel is geïnteresseerd, daar de werkgevers de helft van de premie betalen. Ik vraag me echter af, of dit laatste zo moet blijven. Economisch gezien (en Aalberse constateerde dit al ten opzichte van de premiebetaling I.W.) draagt de arbeider de premie, al betaalt de wergever die geheel of gedeeltelijk. Sociale lasten horen economisch tot het loon en het is dus alleen de arbeider, die als verzekerde gerepresenteerd behoort te worden. Het toezicht op de algemene gang

van zaken dient in handen van de overheid te liggen.

Op p. 23 komt de kwestie der bijbetaling aan de orde. Het zou prettig zijn, als we in ons land eens probeerden af te komen van het onbegrepen woord „ticket-modérateur" hiervoor en eenvoudig van bijbetaling per verrichting en recept zouden spreken. Het rapport stelt vast: „De ervaringen met dit stelsel, uit Frankrijk afkomstig, zijn . . . niet gunstig". Het is jammer, dat de commissie de bezwaren van het systeem, welke tot genoemde conclusie aanleiding gaven, niet geanalyseerd heeft. Dan zou zijn gebleken, dat ze wel te overwinnen zouden zijn geweest, althans niet zwaarder behoeven te wegen dan de afwezigheid van iedere bijbetaling. Meer fiducie heeft de commissie in de beperkte t.m. (waarom gewaagt zij hier nu niet van ticket modérateur modéré?), al begrijp ik niet goed waarom hiertegen niet dezelfde bezwaren als tegen de t.m. non modéré zijn in te brengen. Voorts weet ieder, dat de klachten der huisartsen over het misbruik der verzekerden heus niet alleen of voornamelijk op de nachtvisites slaan. Het gaat juist om de overvolle spreekuren, waar men alleen maar komt om er eens uit te zijn, of om een bon voor watten voor de kerstboom te krijgen. Ik vind het bepaald teleurstellend, dat niet getracht is een dragelijk systeem van bijbetaling te vinden om dit onnodige geloop naar artsen tegen te gaan.

Op p. 28 lezen we vet gedrukt, „dat de leidende gedachte bij de organisatie van het ziekenfondswezen moet zijn: vrijheid voorzover mogelijk, gebondenheid voorzover noodzakelijk". Op theologisch terrein ken ik de hieraan verwante uitspraak: „Eenheid in het nodige, vrijheid in het onzekere, in alles de liefde". Zij is de spreuk van een der vrijzinnige kerken geworden en ik betwijfel, of men in a.r. gezelschap op godsdienstig terrein even ruim is als op dat van de ziekenfondsverzekering. Het eigenaardige is nu, dat ik zelf hier minder bang ben voor gebondenheid dan de a.r. commissie. Zij heeft me in haar overigens uitstekende rapport wat teleurgesteld door haar gebrek aan durf om knopen door te hakken. Misschien is het hier ook een politieke commissie voor, die nu eenmaal rekening heeft te houden met uiteenlopende verlangens van leden-werkgevers, -arbeiders, -ambtenaren en -artsen.

Toe te juichen is derhalve, dat de commissie wel met nadruk vaststelt op p. 28, „dat ziekenfondsen op levensbeschouwelijke basis in de gegeven omstandigheden niet noodzakelijk zijn".

Tenslotte nog een vraagje naar de inhoud van het begrip „collectieve" verzekering, waarvan op p. 31 gewaagd wordt in de zin „In wezen is het ziekenfonds echter geen sociale verzekering, maar een collectieve verzekering".

Nogmaals, ik vind dit rapport uitstekend, zowel qua opzet, als indeling en uitwerking. Het ziekenfondswezen is echter dermate bestudeerd en besproken, dat het steeds moeilijker wordt iets leesbaars erover te schrijven zonder op alle punten onvolledig te blijven. Mijn opmerkingen beoogden dus slechts bij te dragen tot betere meningsvorming en hielden allerminst in, dat ik zelf overal uitwegen uit de impasse zou weten.

HANDBUCH DER SOZIOLOGIE,

*herausgegeben von prof. Dr Werner Ziegenfuss, deel II, Ferdinand Enke Verlag Stuttgart 1956, XLIV plus 630 p., DM 73.-.*

Het eerste deel van dit machtige werk besprak ik in de jaargang 1955, p. 655. De samenstelling dwingt alleen reeds bewondering af door de uitstekende opzet, de uitgebreide

registers van personen en zaken, alsmede de literatuurvermelding achter ieder hoofdstuk. Overigens blijft mijn bezwaar, dat zo'n vakencyclopaedie de moeilijke stof vaak te gecomprimeerd geeft. Bij algemene encyclopaedieën wordt de medewerkers voorgehouden slechts hoofdzaken in algemeen begrijpelijke taal te geven en weet men dus niet tot wetenschappelijk hogeschoolrijden gehouden te zijn. De medewerkers aan dit handboek hebben allen echter hun beste been voorgezet en het resultaat is, dat we soms te veel in te beknopte vorm voorgeschoteld krijgen. Gelukkig stelt de reeds genoemde literatuuropgave ons in staat zelf verder te speuren, als dit nodig mocht zijn.

Dit tweede deel begint op p. 613 (deze doornummering van bladzijden vind ik handig) en behandelt de Daseinsformen und Gestaltungsweisen der Gesellschaft. De hoofdstukken zijn de volgende: I Gesellung in Naturverbundenheit; II Leben und Ordnung der Gesellschaft; III Gestaltungsmächte der Gesellschaft; IV Gestaltungsbereiche der Gesellschaft. Het derde en vierde hoofdstuk bevatten de onderdelen Religion, Erziehung, Recht, Staat, Wirtschaft, Kultur.

Het deel Recht heeft 35 pagina's gekregen en is verzorgd door prof. dr Hermann Eichler uit Neurenberg. Het lijdt van alle onderdelen het meest aan overcompactheid. Om een voorbeeld te noemen: „Während das Rechtsideal mit dem Zeiten und Völkern wechselt, ist die Idee des Rechts „immer und überall die gleiche" (Petraschek). Auf dieser Erkenntnis beruht die Unwandelbarkeit der obersten Grundsätze des Rechtes (Coing) als einer Wertordnung, wie sie von der Ethik (Hartmann, Scheler) entwickelt worden ist. Von soziologischer Seite (Geiger) ist geltend gemacht worden, dass transzendente Kriterien das Recht nicht mehr als Realität, sondern als „Rechtsidealität" erscheinen liessen, die ausserhalb der erfahrbaren Welt liege". Zo gaat het gelukkig niet 600 bladzijden door, daar de andere hoofdstukken rustiger zijn en de lezer minder doen hikken bij namen tussen haakjes, woorden tussen aanhalingstekens en zinsdelen met spatie.

Het hoofdstuk opent met een passage, steunende op een citaat van mijn mederedacteur J. J. M. van der Ven: „Die Gesellschaft sieht in dem Recht nicht nur wie sie ist, sondern gerade auch, wie sie rechtens sein soll". Schr. wijst eèn bladzijde verder er terecht op, dat de rechtssociologie „nicht nur mit der Erkenntnis der rechtlich erheblichen Tatsachen zu tun hab, an die die Gesetze und Entscheidingen anknüpften". Hij vervolgt: „Dem Wesen der Rechtssoziologie ist aber darüber hinaus eine Tendenz zum Rechtlichen und Normativen von vornherein immanent" (p. 914). Bij de maatstaf der „richigen Gerechtigkeit" komt Aristoteles' driedeling ter sprake, nochtans zonder dat deze grote Griek genoemd wordt; wel wordt in een noot daarvoor verwezen naar een boek over rechtsfilosofie van Emge.

Interessant is wat schr. opmerkt over de „soziale Rechtsrealität" van in voorbereiding zijnde rechtsregelen. Hij wijst daarbij op de periode van het tot stand komen van het Betriebsverfassungsgesetz en de daaromheen gevoerde strijd om de medezeggenschap. Wat dat betreft is de hier te lande samenwerking tussen werkgevers en arbeiders in sociale verzekeringsorganen, Stichting van de Arbeid en vooral ook de S.E.R. één aaneenschakeling van voorbeelden der sociale rechtswerkelijkheid.

Het hoofdstuk over Recht bestaat uit een drietal paragraafjes: (1) Herkunft und Gestaltung des Rechts; (2) Das Rechtssystem und die Rechts-

soziologie; (3) Privatrecht als Gestaltung der Grundlagen des Zusammenlebens. Als men bedenkt, dat dit allemaal in ruim 30 pagina's geperst moest worden, terwijl het hoofdstuk Wirtschaft er drie keer zoveel kreeg, is men geneigd tot de critische vraag, of in dit handboek der sociologie het recht niet wat karig bedeeld is. In het hoofdstuk Wirtschaft wordt men al direct getroffen door de rustiger betoogtrant, die mogelijk is door de grotere ruimte en de daardoor evenwichtiger verwerking van literatuur.

Mijn conclusie is echter ook hier, dat het boek voornamelijk aan deskundigen goede diensten zal kunnen bewijzen, maar voor ontwikkelde leken te moeilijk is.

**v. E.**

DIE ANFECHTUNG DES ARBEITSVERTRAGES,

*Thilo Ramm, Verlag C. F. Müller, Karlsruhe 1955, 73 blz., D.M. 8,—*

In de serie Freiburger Rechts- und Staatswissenschaftliche Abhandlungen, uitgave van de overeenkomstige faculteit van de Universiteit te Freiburg, ontvingen wij Band 4, Die Anfechtung des Arbeitsvertrages, van de hand van Thilo Ramm. In dit 73 pag. tellende boekje behandelt de schrijver het vraagstuk, of de regels van het BGB, betrekking hebbende op de gronden voor vernietiging van overeenkomsten in het algemeen, ook van toepassing zijn op de arbeidsovereenkomst. Een van de vele voorbeelden, waarin het belang van de vraag naar voren komt, geeft het volgende geval: kan de werkgever, die een arbeider in dienst heeft genomen en na verloop van tijd ontdekt, dat deze in de Nationaal-socialistische tijd Oberscharführer van de SS is geweest, op grond van dwaling of bedrog vernietiging van de arbeidsovereenkomst vragen, en, zo ja, werkt dan deze vernietiging terug tot op het moment, waarop de arbeidsovereenkomst werd aangegaan? Schrijver ontwikkelt een belangrijke beperking van de werking van de algehele beginselen van het BGB in dit opzicht. Hoewel dit boekje voor de kennis van het Duitse privaatrecht en voor het inzicht in de bescherming, welke regionale wetten en collectief overleg met de Duitse arbeider bieden, ongetwijfeld van veel waarde is, menen wij, dat het voor het Nederlandse arbeidsrecht minder belang heeft, nu het in gevallen als het boven gemelde, gevestigde rechtspraak is, dat het „gemene recht" op de arbeidsovereenkomst van toepassing is, voorzover de artt. 1637 v. niet zelf een beperking van de toepasselijkheid inhouden, dat de vernietiging van een overeenkomst terugwerkende kracht heeft en dat hetgeen niet in natura teruggevorderd kan worden (arbeidsprestatie) in geld kan worden uitgedrukt en kan worden gecompenseerd met de ontvangen tegenwaarde (het loon).

ARBEITSRECHT MIT VERWEISUNGEN UND SACHVERZEICHNIS,

*4e druk, 1956, door Prof. H. C. Nipperdey, uitg. C. H. Beck, München u. Berlin 1088 blz., geen prijs vermeld.*

Prof. H. C. Nipperdey heeft een 4e druk doen verschijnen van zijn tekstuitgave van het Duitse arbeidsrecht. In deze uitgave, die tot 1 februari 1956 is bijgewerkt, vindt men zowel het voor de Duitse Bondsrepubliek als voor de verschillende landen geldende arbeidsrecht verzameld. Een moeilijke opgave was daarbij de systematische verdeling van de stof over het verzamelwerk, waarbij uiteraard aan de practische bruikbaarheid een grote plaats moest worden ingeruimd. Wij hebben de indruk, dat Prof. Nipperdey hierin voortreffelijk is geslaagd.

Ook de tekst der grondwetten van de Bondsrepubliek en van de ver-

schillende landen treft men in dit werk aan.

Wie van de inhoud van dit zeer omvangrijke verzamelwerk kennis neemt mag zich wel gelukkig prijzen, dat wij in Nederland een belangrijk minder in details gaande wetgeving hebben dan bij onze oosterburen het geval is. Wanneer men zich voorts nog rekenschap geeft van de veelomvattende jurisprudentie van het Bundesarbeitsgericht, dan moet het de bestudeerder van het Nederlandse arbeidsrecht toch wel tot vreugde stemmen te ervaren, dat de Nederlandse stof aanzienlijk minder omvangrijk is dan die van de Duitse Bondsrepubliek en de Duitse landen.

HET LEIDEN VAN EEN ONDERNEMINGSRAAD

*Algemene Katholieke Werkgevers Vereniging, 's-Gravenhage, herdruk, 56 blz., geen prijs vermeld.*

De Algemene Katholieke Werkgevers Vereniging heeft destijds een commissie voor de ondernemingsraden ingesteld; deze commissie heeft reeds in 1955 een brochure doen verschijnen, waarin zij behalve de tekst van de wet ook een modelreglement voor een ondernemingsraad toevoegde. Thans is van deze publicatie een derde druk verschenen, waaruit de lezer kan ervaren, dat de bedoeling van het boekje is de ondernemers, die in hun bedrijf een ondernemingsraad hebben ingesteld of daartoe zullen overgaan, wegwijs te maken in de nieuwe verhoudingen die dit instituut in hun bedrijf schept.

Gelijk bekend heeft de Stichting van de Arbeid destijds ook een model voor een ondernemingsraad opgesteld. Het katholiek verbond had echter tegen verschillende bepalingen uit dat reglement bezwaren, met name zou dat reglement bij de omschrijving van de bevoegdheden van de ondernemingsraden verder gaan dan de wet. Het modelreglement van de Algemene Katholieke Werkgevers Vereniging beoogt nu om aan de in haar midden bestaande bezwaren tegemoet te komen.

Overigens lezen wij, dat het niet de opzet van de samenstellers van het model is, dat dit zonder meer wordt overgenomen. Ieder bedrijf heeft een eigen structuur. Het model bedoelt slechts te zijn een leidraad voor de opstelling van het op de situatie in de onderneming afgestemde reglement.

Wij willen intussen niet nalaten bij de aankondiging van dit modelreglement erop te wijzen, dat ook het Centraal Sociaal Werkgevers-Verbond zich met de voorlichting van ondernemers en bedrijfsleiders sedert vele jaren intensief bezighoudt. Zij organiseert n.l. telkenjare o.a. een cursus in het leiding geven van een ondernemingsraad, wat naar onze mening voor het goed functioneren van deze raden een onmisbare aanvulling is van een concept-reglement en daarbij gevoegde toelichting. Door het gesproken woord kan toch altijd een gevoelige materie als het bevorderen van een contact in een onderneming beter benaderd worden dan door een altijd wat dorre uiteenzetting in een schriftelijk stuk.

Hoe dit echter zij, ook het katholiek verbond heeft door zijn publicatie een belangrijke bijdrage willen leveren voor de goede werking van het nieuwe instituut der ondernemingsraden. A. N. M.

MENSCHHEIT IM RECHTSNOTSTAND,

*Heinz Reinecke, Peine, eigen uitgave, 20 p., geen prijs vermeld.*

Schr. meent in een betoog, dat niet is samen te vatten, aan te tonen dat de bestaande rechtsorde onbevredigend is, omdat de mens een verkeerde houding heeft tot zijn eigen ik en tot God, slechts vanuit de ziel en uit de geest kan rechtsorde worden be-

reikt. Op welke wijze wordt niet nader aangegeven, zodat de conclusie van dit geschriftje van vage, negatieve inhoud, zich bepaalt tot deze enkele, onuitgewerkte stelling, waarmede men niet veel verder komt.

JURISPRUDENCE DU TRAVAIL,
*Arbeidsrechtspraak, 1949-1955, (avec notes critiques), R. Geysen, uitg. Maison Ferd. Larcier S.A. te Brussel, 1956, 410 p., geen prijs vermeld.*

Deze uitgave, die als een voortzetting moet worden beschouwd van een soortgelijke over de jaren 1922-1948, bevat de belangrijkste Belgische beslissingen in eerste aanleg en in beroep in de verschillende sectoren van het arbeidsrecht, met critische noten indien de beslissing zich daartoe leent. De functie van de auteur, Président à la Jurisdiction d'appel du travail à Anvers, vormt een waarborg voor de juiste keuze van de opgenomen beslissingen en voor de waarde van de annotaties daarvan. Men treft, bij het doorbladeren van het werk, afwijkingen van de Belgische wetgeving op de onze aan en kennisneming van de inhoud is nuttig voor hen, die de verschillende wetgevingen en jurisprudentie onderling willen vergelijken. Gevallen, die zich ook in ons recht voordoen, ziet men o.m. bij de dringende reden (bl. 244-259) en bij de vraag of, indien een dertiende maand loon werd betaald door de werkgever, dit moet worden beschouwd als liberaliteit — waarvan de nakoming niet kan worden gevorderd — dan wel als in rechte afdwingbare loonverplichting van de werkgever (bl. 319-321) een vraag, die zich, naar mij bekend, in onze jurisprudentie nog niet voordeed. Een uitvoerige klapper naar het onderwerp, vergemakkelijkt het opslaan van de beslissingen.

1848, DE GESCHIEDENIS VAN EEN BEWOGEN JAAR,
*Raymond Postgate, uitg. H. J. Paris, Amsterdam, 1956, 276 p., prijs geb. f 9,50, uit het Engels vertaald door Ar. A. Alberts en F. Kool.*

Op originele wijze wordt hier de geschiedenis van het jaar 1848, ingedeeld per maand, beschreven, waarbij de gebeurtenissen in verschillende landen de revue passeren. Het geheel is populair gehouden en is doorspekt met citaten en anecdotes, waardoor het boek, al doet het wat druk en overvoerd aan, onderhoudend en leerzaam is. Het is aan te bevelen vooral als schets van de toenmalige sociale en politieke toestanden, zij het enigszins eenzijdig en uiteraard wat oppervlakkig, hetgeen echter in het bestek, dat schr. zich voor ogen heeft gesteld, niet was te vermijden. Aan het schrijven van dit boek moet, gezien de feiten-omvang die erin is verwerkt, een uitgebreide studie van de schr. zijn voorafgegaan, in het woord vooraf wordt verzekerd dat de gehele inhoud berust op gegevens, ontleend aan het bronnen-materiaal.

V.

## TIJDSCHRIFTEN EN COURANTEN

GEDWONGEN ARBEID

„Arbeidsblad", uitgegeven door het ministerie van Arbeid en Sociale Voorzorg van België van jan. bevat een artikel *„De internationale arbeidsorganisatie en de gedwongen arbeid"* door J. Fafchamps, waarin na een kort historisch overzicht, vooral aandacht wordt besteed aan het verdrag van 28 juni 1930, betreffende de gedwongen of verplichte arbeid. Tevens wordt n.a.v. de vraag of dit verdrag thans niet herzien dient te worden een overzicht gegeven van de problemen, die zich op het gebied van de gedwongen arbeid in de laatste jaren in de wereld hebben voorgedaan.

SOCIALE VERZEKERING

*Algemeen.* „Lering en Leiding" van mrt. bevat een artikel *„De loongrens in de sociale arbeidersverzekering"* door P. J. J. Mertens, waarin, nadat de begrippen jaarloongrens en dagloongrens zijn onderscheiden, achtereenvolgens de jaarloongrenzen van de invaliditeit, de ziektewet, de werkloosheidswet en de koppeling van de loongrenzen van het ziekenfondsenbesluit en de ziektewet worden besproken. In het „Bundesarbeitsblatt" van mrt. staat een artikel *„Die Neuregelung der Angestelltenversicherung"* door dr. Winfrid Haase, waarin enkele wijzigingen in de verzekering van beambten in de Bondsrepubliek worden besproken. „Droit Social" van febr. bevat een artikel *„Un essai pratique de simplification des farmalités en matire sociale en Belgique"* door A. Trine, waarin de aandacht wordt gevraagd voor de sociale verzekering van kleine en middelgrote werkgevers in België en mededeling wordt gedaan van vereenvoudigingen in de formaliteiten, die toepassing hebben gevonden.

INVALIDITEITSVERZEKERING

In een artikel in de Nieuwe Rott. Courant van 16 apr. over het *„SER-advies invaliditeitsverzekering"* wordt de vrees uitgesproken, dat bij uitvoering van genoemd advies de unificatie der sociale verzekering in het gedrang zal komen. Het blad pleit voor de verwezenlijking van een algemene arbeidsongeschiktheidsverzekering en zou gaarne zien dat de minister het initiatief nam tot coördinatie.

KINDERBIJSLAGVERZEKERING

„De Maasbode" van 28 mrt. dringt in een hoofdartikel over *de lasten der grote gezinnen* aan op versterking van de progressie in de kinderbijslag en betoogt, dat daartegen — mede gezien de stand van het steeds groter wordende kinderbijslagverevenings-fonds — financieel geen bezwaar bestaat.

De „Revue Belge de sécurité sociale" van nov./des. 1956 behandelt onder de titel *„La réforme des allocations familiales pour travailleurs salariés"* een in België gehouden enquête naar de wensen in verband met plannen tot herziening der gezinstoeslagen en bevat tevens beschouwingen van enkele deskundigen op het terrein der sociale verzekering.

OUDERDOMSVERZEKERING

„Soziale Sicherheit" van mrt. bevat een artikel *„Die Rentenreform der Republik Duitschland"*, door H. Stempelt, waarin na het geven van een historisch overzicht de nieuwe en de oude bepalingen van de betreffende wetten worden vergeleken. Ook het „Bundesarbeitsblatt" van mrt. bevat onder de titel *„Sozialreform und Rentenreform"* door dr. K. Jantz een artikel over dit onderwerp. Voorts bevat dit nummer artikelen over bepaalde aspecten van de „Rentenversicherung" zoals de *„Kreis der versicherten Personen"* door H. Eicher; *„Leistungen aus der Versicherung"* door dr. D. Zöllner; *„Renten an Versicherte"* door F. Antoni; *„Renten an Hinterbliebene"* door D. Schewe; *„Die Aufbringung der Mittel und die Verteilung der Rentenausgaben"* door G. Tietz en *„Beitragsverfahren und Ubergangsrecht"* door dr. G. Malkewitz.

ZIEKENFONDSVERZEKERING

„Trouw" van 17 apr. bespreekt het rapport van een commissie uit de *Anti-Revolutionaire Partij over de ziekenfondsverzekering*, waarbij wordt onderstreept, dat de commissie de stichting van ziekenfondsen op levensbeschouwelijke basis niet noodzake-

lijk acht, zolang de ziekenfondsen hun taak als administratief en bemiddelend zien en voorts dat de commissie zich heeft uitgesproken voor één administratief bemiddelend ziekenfonds per werkgebied. „Medisch Contact" van 11 apr. bevat een artikel onder de titel *„Het wankele ziekenfondshuis"*, waarin wordt gesteld, dat het huidige ziekenfondsverzekeringssysteem op grootse wijze heeft bijgedragen tot uitbreiding van de geneeskundige verzorging in ons land en dat de spanningen, die desondanks zijn ontstaan, gevolg zijn van het feit, dat de verzekerde zelf geen enkel financieel risico draagt. Schrijver pleit voor een permanente arbitragecommissie voor ziekenfondsen en medewerkers, waarbij men zich bij voorbaat zou moeten verbinden een arbitraire beslissing als juist te aanvaarden en uit te voeren.

### ZIEKTEVERZEKERING

„De Onderneming" van 30 mrt. meent, dat de *overheveling van het kraamgeld van de ziektewet naar het ziekenfondsenbesluit* alleen een overheveling is van kosten van de overheid naar het bedrijfsleven.

J. H. van Holte tot Echten

## SOCIALE ACTUALITEITEN

### ARBEIDSTIJD

*Nieuwe verordening voor arbeidstijd in de mijnen.* De mijnindustrieraad heeft met algemene stemmen de verordening vastgesteld, waardoor met een arbeidsverkorting voor het ondergronds personeel in het mijnbedrijf een begin wordt gemaakt door de invoering van een eerste fase. Dit betekent, dat in twaalf door de mijnindustrieraad per kalenderjaar aan te wijzen weken voor het ondergronds personenel de gewone zaterdagse dienst vervalt. Als compensatie voor het gemis van loon op deze dagen ontvangt de ondergrondse arbeider het loon dat hij verdiend heeft voor zijn laatste aan de vrije zaterdag voorafgaande gewone dienst. Voor de bovengrondse werknemers blijft de totale arbeidsduur dezelfde als de thans bestaande. Zij krijgen dus geen vrije zaterdag. (17/4)

### KOSTEN VAN LEVENSONDERHOUD

*Kosten levensonderhoud.* Het prijsindexcijfer van het levensonderhoud, vastgesteld per 15 maart 1957 op basis 1951 = 100, exclusief de premie der algemene ouderdomswet, bleef onveranderd op 110. Het indexcijfer inclusief algemene ouderdomswet daalde, door afronding, van 115 naar 114.

*Prijsindex niet volmaakt.* „Het Parool" van 4 april jl. heeft naar aanleiding van de publikatie van het prijsindexcijfer van het levensonderhoud van gezinnen per 15 febr. een onderhoud gehad met de betreffende afdeling van het C.B.S. Uitgangspunt voor het gesprek was het feit, dat (de invloed van de invoering van de algemene ouderdomswet buiten beschouwing latende) het indexcijfer — ondanks de vele gestegen prijzen per half februari evenals per half december van het vorige jaar — op 110 stond. Het indexcijfer geeft aan welk bedrag bepaalde categorieën van gezinnen in een verslagperiode ter beschikking zouden moeten hebben om onder de in die periode geldende prijsverhoudingen op dezelfde wijze te kunnen leven als in de basisperiode. Dit bedrag wordt dan uitgedrukt in een percentage van het bedrag, dat in de basisperiode nodig was. Veranderingen in de verbruiksgewoonten en andere veranderingen in de samenstelling van het goederen- en dienstenpakket, dat in de basisperiode voor het levensonderhoud werd aan-

geschaft, komen in de index dus niet tot uitdrukking.

Als basis voor het sedert begin 1955 geldende prijsindexcijfer dient een in 1951 gehouden budgetonderzoek, waarvan de resultaten kortgeleden zijn gepubliceerd in boekvorm. Het onderzoek werd ingesteld in enige honderden gezinnen van hand- en hoofdarbeiders van vier personen met een bruto jaarinkomen van *f* 3.000,– tot *f* 5.000,–, wonend in een aantal over het gehele land verspreide gemeenten.

Maandelijks worden nu de prijzen van de in 1951 tot het pakket behorende goederen en diensten vastgesteld en uitgedrukt in indices t.o.v. de prijzen van 1951. Deze indices worden op hun beurt vermenigvuldigd met de zgn. wegingsfactoren, die verkregen zijn door uit te rekenen welke procentuele waarde ieder van de goederen en diensten van het pakket in het totaal van de gezinsuitgaven heeft. Het indexcijfer kan dus geen beeld geven van de kosten van het levensonderhoud, maar uitsluitend van de veranderingen in de prijzen van de goederen en diensten van het basispakket. De bevolkingsgroepen, waarbij in 1951 het onderzoek werd ingesteld, vormen weliswaar het grootste deel van onze bevolking, maar zij vertegenwoordigen niet het gemiddelde Nederlandse gezin. Het C.B.S. wijst er voorts op, dat velen op het ogenblik hun geld uitgeven aan artikelen van beter kwaliteit dan in 1951. Voorts wordt erop gewezen, dat in 1951 een post als de uitgaven voor benzine nauwelijks een rol speelde in het totaal van het basispakket. Op het ogenblik is een dergelijke post, nu er enige honderdduizenden bromfietsen zijn, wel van enig gewicht. Het werken met een al weer betrekkelijk ver achter ons liggend basisjaar als 1951 wordt bij het C.B.S. als een bezwaar gezien ‚aldus „Het Parool". Een nieuw budgetonderzoek zou echter veel tijd en veel geld vergen.

## SOCIALE TOESTAND

*De sociale toestand in de wereld.* Een onderzoek van de Verenigde Naties naar de sociale toestand in de wereld geeft aan, dat sedert 1952 een aanmerkelijke vooruitgang te constateren valt. Het sterftecijfer blijft dalen in het bijzonder in de economisch weinig ontwikkelde landen. Epidemische ziekten vertonen de tendentie te verdwijnen. De produktie en het verbruik van levensmiddelen zijn over de gehele wereld toegenomen, hoewel de verdeling ervan ongelijk is. Het schoolbezoek neemt toe en het analfabetisme af. De industriële produktie stijgt in een ongekend tempo. De vooruitgang is echter nog gering in vergelijking met de armoede en de behoeften van een groot deel van de wereldbevolking. Op 30 juni 1955 waren er in de gehele wereld 2.691.000.000 mensen, d.w.z. 271 miljoen meer dan op 30 juni 1951. Vijftig procent van de kinderen in de schoolgaande leeftijd bezoekt — volgens het rapport van de V.N. — geen school. 44 % van de wereldbevolking kan lezen noch schrijven. Het aantal gevallen van t.b.c., moeraskoorts en polio neemt af. Het tegenovergestelde ziet men bij hartziekten en kanker. Zeker 400 miljoen mensen lijden nog aan ziekten, die door parasieten worden veroorzaakt. Een even groot aantal lijdt aan trachoom en andere besmettelijke ontstekingen. De hongersnoden behoren tot het verleden — aldus het V.N.-rapport. Het vraagstuk van de chronische ondervoeding is echter nog lang niet opgelost. In talrijke landen is het voedselgebruik per inwoner nog beneden het voor-oorlogse peil.

## SOCIALE VERZEKERING

### *ALGEMEEN*

Minister Suurhoff verklaarde in zijn antwoord aan de Kamer, dat de volgorde van indiening van de verzekering voor weduwen en wezen in de algemene kinderbijslagverzekering nog niet is vastgesteld. Op dit moment is namelijk nog niet te overzien of de invoering over anderhalf of twee jaar financieel en economisch mogelijk is.

Over de huurverhoging sprekend, deelde de minister mede, dat hij zelfs zonder beraad met zijn ambtgenoten kon stellen, dat een huurverhoging met slechts 12,5 pct. niet mogelijk is. Dit om twee redenen: ten eerste omdat een verhoging met 25 pct. uit het oogpunt van volkshuisvesting een absolute noodzakelijkheid

is en ten tweede omdat deze huurverhoging, met blokkering van de helft daarvan, een compromis is, bij de kabinetsformatie tot stand gekomen.

Staatssecretaris mr. dr. A. A. van Rhijn wees namens de regering een verkorting van de arbeidsduur af. Door een verkorting van de werkweek van 48 uur op 45 uur zou een claim van niet minder dan *f* 1250 miljoen gelegd worden op ons nationale inkomen. Tenslotte verklaarde de staatssecretaris, dat het huishoudpersoneel voorlopig niet kan worden ondergebracht, omdat de kosten van de werkloosheidspremie voor de gezinnen veel te hoog zouden worden.

*Wederkerigheid in de sociale verzekering.* De „International Social Security Association" heeft een rapport gepubliceerd van T. C. Stephens, hoofd van de afdeling overzee van het ministerie voor pensioenen en sociale verzekering in Engeland, dat handelt over „wederkerigheid in de sociale verzekering". Na een uitvoerige behandeling van het onderwerp vat de rapporteur zijn betoog samen in de volgende conclusies. Een wederzijdse overeenkomst inzake sociale verzekering is meer dan het over en weer verbinden van elkaars wetgevingen. Het is een verdrag tussen landen en daardoor een politieke daad, die van betekenis kan zijn niet alleen voor de onderdanen der contracterende landen, maar daar bovenuit ook voor de West-Europese integratie. Stephens noemt in zijn rapport een aantal punten, die — nu men allengs zoveel ervaring met overeenkomsten heeft opgedaan — een nader onderzoek vereisen.

1. De regelingen voor kortlopende uitkeringen in verschillende landen dienen zodanig te zijn, dat volledige continuiteit in de effectuering van rechten op korte termijn mogelijk is. Daarmede dient een minimum aan correspondentie tussen de uitvoeringsorganen in die landen te zijn gemoeid.
2. Regels met betrekking tot perioden, die in het ene land in acht moeten worden genomen om in het andere land recht op uitkering te geven, moeten met de grootste nauwkeurigheid in de overeenkomst worden vastgelegd.
3. Er dient een studie te worden gemaakt van de toepassing van de evenredigheidsregel (pro rata temporis) op pensioen-aanspraken, teneinde de oorzaken weg te nemen van onzekerheid en vertraging, die thans behoren tot de ervaring van vele uitvoeringsorganen.
4. Groter bevoegdheden moeten worden gegeven aan de competente autoriteiten om detailkwesties in de overeenkomsten te regelen.
5. De mogelijkheid om een modelovereenkomst of een aantal van dergelijke overeenkomsten uit te werken, dient te worden onderzocht door het Internationaal Arbeidsbureau met het doel deze als leidraad te geven aan landen, die op het terrein der wederkerigheidsovereenkomsten nog weinig ervaring hebben opgedaan en met het doel om zo mogelijk de ingewikkeldheid van de wederkerigheidsovereenkomsten tussen groepen van landen, die reeds onderlinge afspraken hebben, te verminderen. Onderzocht zou moeten worden in welke gevallen voldoende redenen bestaan om de bestaande bilaterale verdragen door een multilateraal verdrag te vervangen.
6. Stephens meent, dat de Internationale Vereniging voor Sociale Verzekering, mede door zijn contact met het Internationaal Arbeidsbureau, op dit terrein nuttig werk kan verrichten.
7. Stephens schetst het thans bestaande systeem van internationale regelingen op het terrein der sociale verzekering als lapwerk. De schrijver meent, dat daarin door internationale samenwerking verbetering kan worden gebracht.

*Frankrijk gaat bezuinigen op sociale voorzieningen.* De Franse regering beraadt zich momenteel over bezuinigingsplannen. Een van de sectoren, waarop men wil gaan besnoeien, is — volgens de Telegraaf van 17 april — die van de subsidies en de sociale verzekering.

## *KINDERBIJSLAG-VERZEKERING*

*Kinderbijslag in België.* De kinderbijslagen in België worden in totaal verhoogd met 20 %, dat is 1600 miljoen frank (21 miljoen gulden) per jaar en voortaan gebonden aan het indexcijfer der kleinhandelsprijzen. Een gezin met vier kinderen tussen 10 en 16 jaar zal maandelijks een uitkering ontvangen van 2450 frank (*f* 186,20). De bijslagen worden deels verleend naar aantal, deels naar de

van de kinderen. De basisg bedraagt 425 frank voor het 425 voor het tweede, 500 voor de, 575 voor het vierde, 745 voor fde en de volgende kinderen. ien wordt van het tweede kind af sjarigen een extra 100 frank, voor gen 175 frank betaald. Voor en invaliden zijn de bedragen ger. (16/4)

*ne kinderbijslagverzekering.* cretaris van Rhijn heeft de Ned. eke Middenstandsbond per brief deeld, dat het ontwerp algemene ijslagverzekering bij de minister studie is, aldus Trouw van

## *LIDITEITS-* *EKERING*

*teitsverzekering in Zwitserland.* Zwitserse bondsraad is een wets ingediend voor een invaliditeitsring. De verzekering heeft niet en doel de verstrekking van ren invaliden, maar ook en vooral gelen met het oog op hun wedering aan het beroepsleven. Uitn zullen slechts worden gegeven it doel niet of slechts in onvolmate kan worden bereikt. De gelen tot wederaanpassing kunnen lividuele of collectieve aard zijn. eerste geval gaat het om uitkeringgeld of natura aan de betrokkehet laatste geval om bijdragen tellingen, die zich met dit vraagezighouden. Het systeem der initsrenten is aangepast aan de wetouderdomsuitkeringen. De volle al worden uitgekeerd bij een init van 66²/₃ % en meer en de ente bij een invaliditeit van 50 % /₃ %. De bondsraad schat de kos- 143 miljoen fr. per jaar. De helft zal door de overheid worden ge-, de rest door het bedrijfsleven, rvoor een premie van 4 % van de zal moeten opbrengen, voor de dragen door de werkgevers en e helft door de werknemers. De ering zal verplicht zijn voor de gevolking. De uitvoering zal worden agen aan de uitvoeringsorganen ouderdomsverzekering. (C.S.W.V. 57)

## *OUDERDOMS-* *VERZEKERING*

*Bedrijfspensioenfondsen.* Er zijn volgens een bijlage in de memorie van antwoord op de begroting in de Tweede Kamer op het ogenblik in Nederland 23 verplicht gestelde bedrijfspensioenfondsen en er zijn voorts nog 13 fondsen in voorbereiding. Het aantal actieve deelnemers aan de bestaande fondsen bedraagt 817.188, waarvan 801.558 werknemers en de rest zelfstandigen. Het aantal pensioenfondsen met vrijwillige deelname bedraagt 24 met 125.615 actieve deelnemers. Schat men het aantal loontrekkers van 18 tot 65 jaar in het Nederlandse bedrijfsleven op 1.950.000, dan blijkt hiervan dus 54 % onder een bedrijfspensioenfonds te vallen. Bij de registratie van de aanmeldingen op grond van artikel 20 van de pensioen- en spaarfondsenwet is voorts gebleken, dat ongeveer 275.000 werknemers in een ondernemingspensioenfonds deelnemen en dat er voor ongeveer 100.000 werknemers polissen waren gesloten (cijfers van 1953). Naar schatting neemt dus 73,5 % van de loontrekkenden deel aan een ondernemings- of een bedrijfspensioenfonds of een andere vorm van pensioenverzekering.

Verschenen is het jaarverslag van de Vereniging van Directeuren, Administrateurs en andere leidinggevende functionarissen van Bedrijfspensioenfondsen. Aan dit verslag ontlenen wij het volgende:

Enige gegevens betreffende 29 eigenrisicodragende bedrijfspensioenfondsen naar de toestand per 31 december 1956 resp. over het jaar 1956.

1. Totaal aantal verzekerden excl. gewezen bedrijfsgenoten, die premievrije aanspraken hebben . . *f* 891.000
2. Jaarbedrag per premie *f* 199.510.000
3. Aantal personen dat wegens andere verzekeringen van de verplichte verzekering is vrijgesteld . . *f* 147.000
4. Aantal gepensioneerden *f* 80.000
5. Jaarbedrag van de pensioenen van de sub 4 bedoelde personen *f* 32.764.000
6. Het totaal der beleggingen was: *f* 1.433.000.000

## *ZIEKENFONDS-VERZEKERING*

1 april 1957 zijn de prijzen der couponboekjes voor ziekenfondspremie — behalve van die, welke bestemd zijn voor de werkgevers van huispersoneel — verhoogd. Dit betekent geen verhoging der premie. Voor de maandcouponboekjes bedraagt de verhoging circa 33 % en voor de overige boekjes 40 %. Hierdoor worden de prijzen der dagcouponboekjes onderscheidenlijk *f* 7,— en *f* 35,—, die der weekcouponboekjes *f* 17,50, *f* 70,—, *f* 175,— en *f* 700,— en die der maandcouponboekjes *f* 80,—, *f* 400,— en *f* 800,—.

De verhoging heeft tot gevolg, dat het voorschot op de premie, welke de werkgevers aan de bedrijfsvereniging, waarbij zij zijn aangesloten, verschuldigd zijn, groter wordt, waardoor de gelden, benodigd voor de verplichte ziekenfondsverzekering, vlotter ter beschikking komen. In 1952, toen voor het laatst een prijsverhoging der couponboekjes plaats vond, bedroeg vorengenoemd voorschot ongeveer 60 % van de totale premie-opbrengst. In verband met de sindsdien opgetreden loonstijging en de verhoging van het premiepercentage zou, indien de prijs der couponboekjes niet werd verhoogd, het voorschot in 1957 naar schatting nog maar circa 40 % van de totale premie-opbrengst bedragen. Door de thans ingevoerde prijsverhoging stijgt het premievoorschot volgens raming tot 56 % der totale opbrengst. (Persbericht Ziekenfondsraad 26/3)

*Tandartsen en ziekenfondsen.* In een verklaring van de Maatschappij voor Geneeskunst wordt gezegd, dat het knelpunt in het conflict tussen de tandartsen en de ziekenfondsen ligt bij de vraag of een tandarts met een volledige ziekenfondspraktijk per week 36 dan wel 39½ stoeluren moet maken, afgezien van de tijd die nodig is voor voorbereiding en afwerking van de behandeling.

De maatschappij is van mening, dat eigenlijk noch de tandartsen noch de ziekenfondsen geroepen zijn om over de in het geding zijnde cijfers een objectief oordeel uit te spreken. De maatschappij stelt dan ook voor het vraagstuk van de honoreringen te onderwerpen aan een arbitrale uitspraak van deskundigen. De maatschappij is bereid haar bemiddeling te verlenen bij de voorbereiding van het arbitrale geding. De tandartsen hebben inmiddels verklaard de mogelijkheid van een oplossing van het geschil met de ziekenfondsen door middel van arbitrage in ernstige overweging te zullen nemen.

*Persconferentie van de ziekenfondsen.* Vertegenwoordigers van de zeven ziekenfondsorganisaties in ons land hebben zaterdag 6 april jl. te Utrecht een persconferentie gehouden om hun standpunt uiteen te zetten terzake van het conflict tussen de tandartsen en de ziekenfondsen. Aan het verslag in de N.R.C. ontlenen wij het volgende:

In de onderhandelingen tussen de tandartsen en de ziekenfondsen is overeenstemming bereikt over een nettohonorarium van *f* 18.500,— per jaar. De algemene ziekenfondsen meenden, dat de praktijkkosten met een vergoeding van *f* 9.860,— per jaar voldoende gehonoreerd zouden zijn. De Maatschappij voor Tandheelkunde meende, dat dit een bedrag van *f* 10.000,— per jaar zou moeten zijn, maar ook dit punt leidde niet tot het conflict. De grote kloof is ontstaan over het aantal stoeluren, dat voor een volledige ziekenfondspraktijk moest worden berekend. De tandartsen meenden, dat slechts 1728 stoeluren konden worden verzorgd, terwijl de fondsen van inzicht waren, dat men 1890 van dergelijke uren zou kunnen werken.

Voorts werden de — door de Maatschappij voor Tandheelkunde afgewezen — mogelijkheden tot bemiddeling door minister Suurhoff en door de Ziekenfondsraad, gememoreerd. De tandartsen hebben zich tijdens de onderhandelingen wel bereid verklaard de verschillen van inzicht aan een arbitrale uitspraak te onderwerpen, maar dat zou alleen betrekking hebben op het aantal stoeluren, terwijl de fondsen menen, dat de honorering als één complex moeten worden gezien, waarvan men niet een enkel onderdeel door arbitrage kan laten beslechten.

Verder is naar voren gebracht, dat zowel de overheid als de ziekenfondsen zich wel tweemaal zullen bedenken voor zij overgaan tot het scheppen van de mogelijkheden tot het geven van een tegemoetkoming in de kosten van de

tandheelkundige verzorging. Dit zou namelijk een eerste stap kunnen zijn op de weg naar een fatale structuurverandering van het huidige ziekenfondssysteem. Met name dreigt het gevaar, dat men afglijdt naar een systeem van ziektekostenverzekering, waarbij een min of meer belangrijk deel van de kosten van de geneeskundige verzorging als eigen risico voor rekening van de verzekerden zou kunnen komen. Op de duur zou dit tot zodanige financiële lasten voor de verzekerden kunnen leiden, dat deze het slachtoffer van een dergelijke structuurverandering zouden kunnen worden. De spreker namens de ziekenfondsorganisaties zei, dat hij zich afvroeg of dergelijke overwegingen ook niet ten grondslag hebben gelegen aan de afwijzing door minister Suurhoff van het verzoek, artikel 8 (tweede lid) van het ziekenfondsenbesluit toe te passen ter opening van de mogelijkheid tot het verstrekken van vergoedingen voor tandheelkundige hulp.

In 1955 bedroegen de kosten voor tandheelkundige hulp in ziekenfondsverband in de zgn. „huis-behandeling" uitgegeven, ongeveer 31½ miljoen gulden. Op basis van het thans door het ziekenfonds voorgestelde zouden die kosten op 34½ miljoen gulden komen. Op basis van de eisen van de tandartsen zouden de kosten van de tandheelkundige verzorging een verhoging ondergaan tot 37½ miljoen gulden, terwijl de per 1 april jl. eenzijdig door de tandartsen vastgestelde tarieven een verhoging van de kosten tot ongeveer 40 miljoen gulden per jaar zouden betekenen. Genoemde bedragen dienen nog te worden verhoogd met de kosten van de in de tandheelkundige contra verleende hulp en met de kosten van de schooltandverzorging enz.

## WERKVERGUNNING

*Werkvergunning in Benelux.* Beneluxonderdanen hebben voor tewerkstelling bij particuliere werkgevers in België, Nederland en Luxemburg geen werkvergunning meer nodig. Aanstelling en ontslag van deze werknemers dienen echter wel aan het arbeidsbureau te worden gemeld. (8/4)

## STAND DER WETGEVING

Tweede Kamer

Nr 3767. Gewijzigd ontwerp van wet en voorlopig verslag over de titels 6-8 tot vaststelling van Boek I van het nieuwe burgerlijk wetboek met uitzondering van de titels 9 en 10. (17/4 '57)

Nr 4575. Memorie van antwoord, nota van wijzigingen, tweede nota van wijzigingen en het verslag op het wetsontwerp tot compensatie premie algemene ouderdomswet ongevallenrentetrekkers. (29/3, 3/4 en 23/4 '57)

Nr 4635. Ontwerp van wet en memorie van toelichting op het wetsontwerp tot verhoging met een tijdelijke toeslag van de pensioenen krachtens de wet buitengewoon pensioen zeelieden oorlogsslachtoffers. (Stbl. 1947 H 420) (3/4 '57)

Nr 4643. Wetsontwerp en memorie van toelichting op het wetsontwerp tot uitkering van kraamgeld aan enige groepen niet ingevolge het ziekenfondsenbesluit verzekerden. (17/4 '57)

# RECHTSPRAAK

Nr. 324 HOF AMSTERDAM (Derde Kamer)
23 november 1955

MRS. NEPPÉRUS, SPREIJ, DE JONG

Coördinatiewet S.V. artt. 11 en 15, Organisatiewet S.V. art. 10, Wetb. v. Burg. Rechtsv., artt. 289 en 438

**Verzet in kort geding tot schorsing der executie van een dwangbevel als bedoeld in art. 15 Coördinatiewet Sociale Verzekering**

*Het Bestuur van de Bedrijfsvereniging is gerechtigd, iemand te machtigen tot het ondertekenen van de dwangbevelen, welke*

*mogelijk van de Bedrijfsvereniging zullen uitgaan, daar immers de statuten der Bedrijfsvereniging wèl aan het Bestuur de bevoegdheid toekennen, hetzij in, hetzij buiten rechte, als orgaan der Bedrijfsvereniging op te treden, waar en wanneer het dit dienstig acht, doch niet het Bestuur ertoe verplichten, alle daden van vertegenwoordiging, door middel van zijn voorzitter en plaatsvervangend voorzitter, zelf te verrichten. Het dwangbevel behoefde dus niet door de voorzitter en plv. voorzitter van de Bedrijfsvereniging persoonlijk te zijn ondertekend.*

*Indien voorlopig zou moeten worden geoordeeld, dat de in het dwangbevel vermelde premiën op onwettige wijze en op onjuiste bedragen zijn vastgesteld of dat die premiën op onjuiste wijze worden ingevorderd, kan er voor de President aanleiding bestaan de opschorting der executie te bevelen en het ligt dan ook wel degelijk op de weg van de President, in dier voege aangevoerde bezwaren — uiteraard slechts voorzover in kort geding mogelijk — te onderzoeken.*

*Zowel ten aanzien van de vaststelling der premiën als ten aanzien van derzelver invordering geldt, dat het eerste lid van art. 11 der Coördinatiewet Sociale Verzekering de uitvoeringsorganen in beginsel geheel vrij laat, behoudens, dat het hen verplicht tot de naleving van regelen, door de Sociale Verzekeringsraad te stellen. Het artikel verplicht echter de Raad geenszins tot het stellen van regelen, doch laat het ten volle aan het beleid van de Raad over, te bepalen, of hij regelen zal stellen en, zo ja, welke.*

*De regelen, welke de Sociale Verzekeringsraad in feite heeft gesteld, komen hierop neer, dat de uitvoeringsorganen zelf mogen bepalen, op welke wijze zij bij het vaststellen en invorderen van premiën te werk zullen gaan, met dezen verstande, dat zij het door hen gekozen stelsel van premievaststelling zullen moeten vastleggen in hun statuten en terzake van de invordering aan de Raad van bepaalde kennis moeten geven. Hierin is niets gelegen, dat strijdt met de wet, en er ligt met name geen — verboden — delegatie van bevoegdheid in besloten. Immers door te handelen zoals hij heeft gedaan, heeft de Raad niets van zijn eigen bevoegdheid uit handen gegeven, doch integendeel, van die bevoegdheid gebruik makende, de bevoegdheid der uitvoeringsorganen nader geregeld.*

P. J. v. d. Hoeven te 's-Gravenhage, appellant, proc. Mr. M. V. v. d. Woude,

tegen:

de Bedrijfsvereniging voor de Bouwnijverheid, te Amsterdam, geïntimeerde, proc. Mr. G. Polak.

Ten aanzien van het recht:

O. dat de President bij zijn aan beroep onderworpen vonnis (Amsterdam 30 juni 1955) vooreerst heeft overwogen en beslist: dat Van der Hoeven de onderhavige vordering heeft ingesteld op grond, dat blijkens proces-verbaal van de deurwaarder A. J. Martens van 3 juni 1955 ten verzoeke van de Bedrijfsvereniging aan hem is betekend een dwangbevel luidende tot betaling van *f* 25.923,08, wegens over het tweede halfjaar en over het jaar 1953 verschuldigde premie ingevolge de Ziektewet, het Ziekenfondsbesluit, de Kinderbijslagwet en de Werkloosheidswet, met bevel om binnen twee dagen na dagtekening van het exploit van betekening het blijkens het dwangbevel verschuldigde met de kosten ad *f* 260,50 te betalen en met aanzegging voorts, dat bij gebreke van betaling binnen de bepaalde tijd zal worden overgegaan tot inbeslagneming en verkoop van eisers goederen volgens de wet,

dat Van der Hoeven allereerst heeft betoogd, dat voornoemd dwangbevel

executoriale kracht zou missen, omdat het had dienen te worden ondertekend door de beide voorzitters van de Bedrijfsvereniging, hetgeen ten deze niet is geschied,

dat dit betoog faalt, daar ondertekening heeft plaats gevonden door het hoofd van de juridische adviseur der Bedrijfsvereniging, Mr. Planten, krachtens een speciaal daartoe verleende volmacht, welke door de Bedrijfsvereniging ter terechtzitting is overgelegd, tot het verlenen van welke volmacht zij bevoegd geacht moet worden;

O. dat hiertegen Van der Hoevens eerste grief zich richt, welke hierop neerkomt, dat het litigieuse dwangbevel had moeten zijn ondertekend door de voorzitter en door de plaatsvervangende voorzitter der Bedrijfsvereniging persoonlijk, zodat (reeds) de omstandigheid, dat het stuk is ondertekend door Mr. E. G. Planten — die overigens niet in dienstbetrekking staat tot de Bedrijfsvereniging, maar tot de stichting „Sociaal Fonds Bouwnijverheid", welke voor de Bedrijfsvereniging slechts de administratie voert — medebrengt, dat het dwangbevel executoriale kracht miste; dat de Bedrijfsvereniging zich tevergeefs erop beroept, dat de voorzitter en de plaatsvervangende voorzitter Mr. Planten tot het ondertekenen van dwangbevelen hebben gemachtigd; dat toch, aangenomen al, dat dit reeds was geschied op het tijdstip, waarop het onderhavige dwangbevel werd getekend en betekend — hetgeen hij, Van der Hoeven, zij het subsidiair, betwist — dan nòg dit aan de Bedrijfsvereniging niet zou baten, daar de voorzitter en de plaatsvervangende voorzitter niet gerechtigd waren hun bevoegdheid tot het ondertekenen van dwangbevelen te delegeren;

O. hieromtrent, dat art. 55, eerste lid, van de statuten der Bedrijfsvereniging — welke statuten onder de processtukken aanwezig zijn en waarnaar hier wordt verwezen — onder meer voorschrijft, dat het bestuur door zijn voorzitter en plaatsvervangend voorzitter, de Bedrijfsvereniging in en buiten rechte vertegenwoordigt;

O. dat naar 's Hofs oordeel dit voorschrift wèl aan het Bestuur de bevoegdheid toekent, hetzij in, hetzij buiten rechte, als orgaan der Bedrijfsvereniging op te treden, waar en wanneer het dit dienstig acht, doch het niet de strekking heeft, het Bestuur ertoe te verplichten, alle daden van vertegenwoordiging, door middel van zijn voorzitter en plaatsvervangende voorzitter, zelf te verrichten;

dat dan ook uit art. 55, eerste lid, der statuten geen argument valt te putten ten betoge, dat het bestuur der Bedrijfsvereniging niet gerechtigd was, iemand te machtigen tot het ondertekenen van de dwangbevelen welke mogelijk van de Bedrijfsvereniging zouden uitgaan;

dat dit ook dàn juist zou zijn, indien zou moeten worden aangenomen, dat voor de rechtsgeldigheid van een dwangbevel als het litigieuze (onder meer) vereist is, dat het behoorlijk ondertekend is;

O. dat het dwangbevel, waarover het in dit geding gaat — en dat onder de processtukken aanwezig is — blijkens zijn tekst op 28 okt. 1954 door de Bedrijfsvereniging tegen Van der Hoeven is verleend; zijnde het stuk, gelijk er met zoveel woorden te lezen staat „Namens de Bedrijfsvereniging", ondertekend door Mr. E. G. Planten, die — zoals verder op het dwangbevel staat vermeld — „daartoe door voorzitter en plaatsvervangend voorzitter was gemachtigd";

O. dat de Bedrijfsvereniging ten processe de fotocopie heeft overgelegd van een door haar aan Mr. E. G. Planten verleende volmacht, luidende: „Ondergetekenden, als voorzitters der Bedrijfsvereniging voor de Bouwnijverheid, gevestigd te Amsterdam, Spuistraat 288, ingevolge haar statuten, vertegenwoordigend, machtigen hierbij Mr. Evert Godevrid Planten, om namens de Bedrijfsvereniging dwangbevelen te tekenen, welke door de Bedrijfsvereniging uitgevaardigd worden ingevolge art. 15 der Coördinatiewet Sociale Verzekering. Amsterdam 18 mei 1954, w.g. J. P. A. Nelissen, C. Brandsma.";

O. dat Van der Hoeven niet heeft betwist, dàt de Bedrijfsvereniging (te eniger tijd) den ondertekenaar van het dwangbevel Mr. E. G. Planten — die inderdaad niet, zoals de President kennelijk abusievelijk heeft overwogen, in dienst stond van de Bedrijfsvereniging, doch die als hoofd der juridische afdeling in dienst was van de stichting Sociaal Fonds

Bouwnijverheid, welke stichting voor de Bedrijfsvereniging de administratie voert – heeft gemachtigd als in de volmacht omschreven; doch hij wèl heeft betwist, dat de Bedrijfsvereniging de volmacht reeds had verleend op 28 okt. 1954;

dat Van der Hoeven voor deze betwisting echter geen enkelen grond heeft aangevoerd en het Hof ze dan ook als niet ernstig gemeend buiten beschouwing laat;

O. dat uit het tot dusver overwogene voortvloeit, dat Van der Hoevens eerste grief in allen dele faalt;

O. dat de President bij zijn vonnis verder heeft beslist:

dat Van der Hoeven wijders heeft aangevoerd, dat het dwangbevel executoriale kracht mist en nietig dient te worden verklaard, nu het dwangbevel is betekend, ofschoon de vaststelling en invordering der bij het dwangbevel gevorderde premiën niet is geschied overeenkomstig de door de wet aangegeven wijze, alsmede, dat het dwangbevel bovendien een rechtsgeldigen titel zou missen, nu Van der Hoeven aan de Bedrijfsvereniging niet is verschuldigd het in het dwangbevel genoemde bedrag, groot *f* 25.923,08; dat de President niet bevoegd is, van deze bezwaren van Van der Hoeven, welke de verschuldigdheid der premiën betreffen, kennis te nemen, daar Van der Hoeven, conform het bepaalde bij de artt. 73 juncto 75 van de Ziektewet, van de betrekkelijke, thans door hem gewraakte beslissingen van het bestuur der Bedrijfsverenigingen in beroep had behoren te komen bij een door de Sociale Verzekeringsraad in te stellen scheidsgerecht, waarmede hij in gebreke is gebleven;

O. dat Van der Hoevens tweede en derde grief – welke het Hof gezamenlijk zal behandelen – zich tegen deze beslissing richten;

O. dienaangaande, dat deze grieven in zover gegrond zijn, als Van der Hoeven zich er over beklaagt, dat de President op de door hem te berde gebrachte bezwaren niet heeft willen ingaan;

dat Van der Hoeven bij zijn inleidende dagvaarding deze bezwaren niet had aangevoerd ten betoge, dat de President enige premiebeslissing zou moeten vernietigen – een voor beroep vatbare premiebeslissing was toen nog niet eens door hem aangevraagd – en hij die bezwaren evenmin had te berde gebracht teneinde het litigieuze dwangbevel te zien nietig verklaard of vernietigd – hij had bij de dagvaarding gesteld dat hij met dit doel een executie-geschil aanhangig had gemaakt – doch hij op grond van het door hem aangevoerde slechts had gevorderd, dat de President de tenuitvoerlegging van het dwangbevel tijdelijk zou opschorten in voege, bij het petitum zijner dagvaarding omschreven;

dat Van der Hoevens bezwaren in het kort hierop neerkomen, dat de in het dwangbevel vermelde premiën op onwettige wijze zijn vastgesteld en ook op onjuiste bedragen zijn vastgesteld, zomede, dat die premiën op onwettige wijze zijn ingevorderd en bovendien – behoudens een bedrag van *f* 7.863,83 – voor zover ze verschuldigd zijn, door hem ook betaald;

dat indien voorlopig zou moeten worden geoordeeld, dat deze bezwaren geheel of ten dele gegrond waren, er voor de President aanleiding zou hebben kunnen bestaan, het verzoek tot opschorting ten volle of ten dele toe te wijzen en het dan ook wel degelijk op 's Presidenten weg lag, vaker bedoelde bezwaren – uiteraard slechts voorzover in kort geding mogelijk – te onderzoeken;

O. dat het Hof dit alsnog zal hebben te doen, voorzover het betreft bezwaren, welke in appèl zijn gehandhaafd; en het van de uitslag van dit onderzoek zal afhangen, of zijn tweede en derde grief aan Van der Hoeven baten;

O. dat Van der Hoeven in appèl in de eerste plaats heeft staande gehouden, dat de premiën – namelijk de premiën, welke worden vermeld in het litigieuze dwangbevel – op onwettige wijze zijn vastgesteld; dat de Coördinatiewet Sociale Verzekering toch bij art. 11 voorschrijft, dat de vaststelling van de door een werkgever verschuldigde premie, alsmede de invordering daarvan, geschieden door het uitvoeringsorgaan – in het onderhavige geval was de Bedrijfsvereniging uitvoeringsorgaan – waarbij de werkgever is aangesloten, met inachtneming van door de Sociale Verzeke-

ringsraad te stellen regelen; dat deze Raad zulke regelen nimmer heeft gesteld, doch in plaats hiervan heeft bepaald — bij besluit van 31 dec. 1953, No. 6895 (Ned. Staatscourant 4 jan. 1954 no. 1) — dat de door een werkgever verschuldigde prêmiën worden vastgesteld op een door de bedrijfsvereniging in haar statuten aangegeven wijze; dat de statuten der Bedrijfsvereniging met betrekking tot de vaststelling der premiën niets inhouden, zodat, al ware het aangehaalde besluit van de Sociale Verzekeringsraad wettig, dan nòg de premiën waarover het in dit geding gaat niet op wettige wijze kunnen zijn vastgesteld;

O. dat het Hof dit betoog onjuist acht; dat art. 11, eerste lid, der Coördinatiewet Sociale Verzekering aan de „uitvoeringsorganen" — waarvan de Bedrijfsvereniging er éne is — opdraagt, de door de bij hen aangesloten werkgevers verschuldigde premiën vast te stellen;

dat redelijkerwijze uit het artikel niet valt te lezen, dat de Sociale Verzekeringsraad uitputtende regelen moet stellen omtrent de manier, waarop de uitvoeringsorganen zich van hun taak behoren te kwijten en dat, zolang genoemde Raad dit nalaat, de uitvoeringsorganen hun taak niet wettiglijk kunnen verrichten;

dat integendeel redelijke uitlegging van art. 11, eerste lid, vordert, dat het aldus wordt verstaan, dat het de uitvoeringsorganen bevoegd doet zijn, de wijze waarop zij zich van hun taak zullen kwijten zelf te bepalen, behoudens, dat zij verplicht zijn tot naleving van voorschriften, te geven door de Sociale Verzekeringsraad, aan wiens beleid het geven van die voorschriften wordt overgelaten;

dat de — door Van der Hoeven aangehaalde — regelen, welke de Sociale Verzekeringsraad in feite heeft gesteld, hierop neerkomen, dat de uitvoeringsorganen zelf mogen (blijven) bepalen, op welke wijze ze bij het innen van premiën te werk zullen gaan, met dezen verstande, dat zij het door hen gekozen stelsel zullen moeten vastleggen in hun statuten;

dat hierin niets is gelegen, dat strijdt met de wet en met name geen — verboden — delegatie van bevoegdheid erin ligt besloten;

dat de Sociale Verzekeringsraad immers, door te handelen zoals hij heeft gedaan, van zijn eigen bevoegdheid niets uit handen heeft gegeven, doch integendeel, van die bevoegdheid gebruik makende, de bevoegdheid der uitvoeringsorganen nader heeft bepaald;

dat tenslotte Van der Hoevens bewering, dat de statuten der Bedrijfsvereniging niets inhouden op het stuk der vaststelling van premiën ten enenmale onjuist is;

dat de statuten in de hoofdstukken III, IV en V — naar welke hoofdstukken hierbij wordt verwezen — wel degelijk voorschriften inhouden;

O. dat Van der Hoeven in appèl in de tweede plaats heeft staande gehouden, dat de premiën, waarover het in dit geding gaat, op een met de wet strijdige wijze zijn ingevorderd en dat wel:

1e. omdat invordering der premiën op wettige wijze slechts kon geschieden met inachtneming van regelen, door de Sociale Verzekeringsraad te stellen; dat toch art. 11, eerste lid, van de Coördinatiewet Sociale Verzekering voorschrijft, dat dit aldus zal geschieden; dat de Sociale Verzekeringsraad ook hier in gebreke is gebleven, de nodige voorschriften te geven; dat hij zich immers bij art. 10, eerste lid, van zijn (hierboven aangehaald) besluit ertoe heeft bepaald, voor te schrijven, dat de besturen der bedrijfsverenigingen de wijze bepalen, waarop, zomede de termijn binnen welken, de door hen geheven premiën moeten worden betaald en dat voornoemde besturen de Raad kennis dienen te geven van de in algemene zin te dezer zake getroffen regelingen, en

2e. dat de Bedrijfsvereniging aan hem, Van der Hoeven, wel de schriftelijke aanmaning, welke krachtens art. 15, eerste lid, der Coördinatiewet Sociale Verzekering aan een dwangbevel dient vooraf te gaan, heeft uitgezonden, doch ze aan die aanmaning geen enkel schrijven vooraf heeft doen gaan, ook niet een schrijven als bedoeld bij art. 11, derde lid, der aangehaalde wet;

O. omtrent het eerste punt, dat evenals van de vaststelling der premiën ook ten aanzien van derzelver invordering;

geldt, dat het eerste lid van art. 11 der Coördinatiewet Sociale Verzekering de uitvoeringsorganen in beginsel geheel vrij laat, behoudens, dat het hen verplicht tot naleving van regelen, door de Sociale Verzekeringsraad te stellen; waarbij ook hier geldt, dat het artikel de Raad geenszins tot het stellen van regelen verplicht, doch het ten volle aan het beleid van de Raad overlaat, te bepalen, of hij regelen zal stellen, zo ja, welke;

dat verder ook van het voorschrift, hetwelk de Sociale Verzekeringsraad met betrekking tot de invordering van premiën heeft gegeven, geldt, dat de Raad hierbij niet de eigen bevoegdheid (tot het stellen van regelen) aan de uitvoeringsorganen heeft overgedragen, doch integendeel de bevoegdheid dier organen heeft geregeld, namelijk beperkt in dit opzicht, dat ze van bepaalde, door de Raad opgesomde, regelen kennis moeten geven;

dat hierin niets onwettigs is gelegen en het thans besproken bezwaar dan ook het doel niet treft;

O. met betrekking tot het tweede punt, dat enz.;

O. dat Van der Hoeven in de derde plaats heeft staande gehouden, dat het litigieuze dwangbevel ook hierom met de wet in strijd is, omdat hij het daarbij ingevorderde bedrag niet schuldig is;

O. dat te dien aanzien voorop behoort te worden gesteld, dat Van der Hoeven niet ontkent, dat hij het bij het dwangbevel mede ingevorderde premie-bedrag ad *f* 7.863,83 schuldig was en zelfs tot op den huidigen dag is schuldig gebleven; en hij dan ook alleen beweert, de bedragen ad *f* 1.972,— en ad *f* 16.087,— — welke tezamen met eerstgenoemd bedrag en met het bedrag der kosten van aanmaning ad *f* 0,25 juist het in het dwangbevel vermelde bedrag ad *f* 25.922,83 uitmaken — niet schuldig te zijn;

O. dat Van der Hoeven er hierbij vooreerst op heeft gewezen, dat volgens de (aan Van der Horst ter hand gestelde) premienota's de premiën ad *f* 1972,— en ad *f* 16.087,— waren berekend „volgens de gegevens van Uw loonopgave", terwijl in werkelijkheid al wat hij volgens zijn loonopgaven aan premiën was verschuldigd had voldaan, op *f* 7863,83 na;

dat de Bedrijfsvereniging hiertegenover heeft gesteld, dat de bedragen ad *f* 1972,— en ad *f* 16.087,— voorstelden premiën, geheven over zgn. „zwarte lonen", welke Van der Hoeven volgens haar had betaald; aldus implicite rekennende, dat deze premiën niet waren berekend „volgens de loonopgaven" van Van der Hoeven;

dat echter volgens dezen laatste zelf reeds op 12 okt. 1954 vanwege de Bedrijfsvereniging aan zijn boekhouder is medegedeeld, dat hij, Van der Hoeven, vermoedelijk „zwarte lonen" had betaald;

dat hij op grond van deze mededeling moet hebben begrepen, dat het hier premie-heffingen betrof over zgn. „zwarte lonen"; en het Hof voorlopig van oordeel is, dat onder deze omstandigheden de rechters, die bevoegd zijn, omtrent de juistheid der premie-heffingen te oordelen — dat zijn: voorzover het de ziekenfondsbesluitpremie betreft de burgerlijke rechter en voorzover het de Ziektewet-premie, de Kinderbijslagpremie en de Werkloosheidswet-premie aangaat de daartoe aangewezen administratieve rechter — niet zullen beslissen, boeken en bescheiden na te gaan, of hij desbetreffende — in de gebezigde formulieren gedrukt staande — onjuiste vermelding de bedragen, waarover het thans gaat, niet behoeft te voldoen;

dat het Van der Hoeven immers ondanks die onjuiste omschrijving, duidelijk moet zijn geweest, om welke reden de premiën van hem werden gevorderd;

O. dat Van der Hoeven tenslotte heeft beweerd, dat hij geen „zwarte lonen" heeft betaald en dus ook om deze reden de beide vaker genoemde premiebedragen niet schuldig is;

O. hieromtrent, dat de vraag, of Van der Hoeven zwarte lonen heeft betaald, slechts zou kunnen worden beantwoord op grond van een omvangrijk onderzoek, waarvoor in een geding als het onderhavige geen plaats is;

dat echter Van der Hoeven zulk een onderzoek ten processe onnodig had kunnen maken, door — zelfs al ware hij, zoals hij beweert, hiertoe niet verplicht — de Bedrijfsvereniging in de gelegenheid te stellen, aan de hand van zijn

dat Van der Hoeven op grond van de zwarte lonen had betaald;

dat Van der Hoeven zulk een onderzoek echter niet heeft toegestaan en evenmin is gebleken, dat hij dit zelf heeft doen verrichten door een onpartijdigen deskundige, van wien hij niet behoefde te vrezen, dat deze de tot zijn kennis gekomen gegevens omtrent Van der Hoevens zaak aan derden zou bekend maken;

dat het Hof dan ook, gegeven Van der Hoevens gedraging, de kans, dat hij in werkelijkheid wel degelijk zwarte lonen heeft betaald, zo groot acht, dat het College geen aanleiding aanwezig acht, op grond van de onderstelling van het tegendeel, schorsing van de executie van het litigieuze dwangbevel te bevelen;

O. dat uit dit alles volgt, dat zowel de tweede als de derde grief van Van der Hoeven ongegrond zijn.

Nr. 325

HOGE RAAD (Burg. Kamer)

22 juni 1956

MRS. DONNER, VAN DER MEULEN, HIJINK, SMITS EN DUBBINK

*Gelet op de omstandigheid, dat Mr. P. als hoofd der juridische afdeling in dienst was van de stichting, die ingevolge de statuten der Bedrijfsvereniging belast was met het voeren van de administratie der Bedrijfsvereniging, mocht het Hof toelaatbaar oordelen, dat Mr. P. door voorzitter en plv. voorzitter der Bedrijfsvereniging werd gemachtigd om dwangbevelen, welke door de Bedrijfsvereniging ingevolge art. 15 der Coördinatiewet Sociale Verzekering werden uitgevaardigd, van een ondertekening namens de Bedrijfsvereniging te voorzien. Het Hof heeft daarom met juistheid beslist, dat er geen reden is, om aan het onderhavige dwangbevel, dat blijkens zijn tekst door de Bedrijfsvereniging is uitgevaardigd, terwijl het stuk door Mr. P. is ondertekend „namens de Bedrijfsvereniging" met de toevoeging „daartoe door den voorzitter en den plaatsvervangend voorzitter gemachtigd", op grond van deze ondertekening executoriale kracht te ontzeggen.*

P. J. van der Hoeven, te 's-Gravenhage, eiser tot cassatie van een op 23 nov. 1955 door het Hof te Amsterdam tussen partijen gewezen arrest, incidenteel verweerder in cassatie, adv. Mr. D. J. Veegens (niet gepleit),

tegen:

de rechtspersoon Bedrijfsvereniging voor de Bouwnijverheid, te Amsterdam, verweerster in cassatie, incidenteel eiseres tot cassatie, adv. Mr. C. R. C. Wijckerheld Bisdom.

De Hoge Raad, enz.;

O. dat uit het bestreden arrest blijkt:

dat Van der Hoeven bij inleidende dagvaarding verweerster in cassatie — verder te noemen de Bedrijfsvereniging — in kort geding heeft gedaagd voor den President der Rb. te Amsterdam, o.m. stellende:

dat blijkens proces-verbaal van den deurwaarder der directe belastingen, A. J. Martens, van 3 juni 1955 ten verzoeke van de Bedrijfsvereniging aan hem, Van der Hoeven, is betekend een dwangbevel, luidende tot betaling van *f* 25.923,08, wegens over het tweede halfjaar 1952 en over het jaar 1953 verschuldigde premie ingevolge de Ziektewet, het Ziekenfondsenbesluit, de Kinderbijslagwet en Werkloosheidswet, met bevel, om binnen twee dagen na dagtekening van het exploit van betekening het blijkens het dwangbevel verschuldigde met de kosten ad *f* 260,50 te betalen, en met aanzegging voorts, dat bij gebreke van betaling binnen den bepaalden tijd zal worden overgegaan tot inbeslagneming en verkoop van zijn, Van der Hoeven's, goederen volgens de wet; dat voornoemd dwangbevel executorialen titel mist, nu het had dienen te worden ondertekend door de beide voorzitters van de Bedrijfsvereniging, hetgeen ten deze niet is geschied; dat het dwangbevel bovendien een rechtsgeldigen titel

mist, nu hij, Van der Hoeven, aan de Bedrijfsvereniging niet is verschuldigd het in het dwangbevel genoemde bedrag groot *f* 25.923,08; dat hij herhaaldelijk mondeling zowel als schriftelijk de Bedrijfsvereniging erop heeft gewezen, dat hij slechts een bedrag ad *f* 7.863,83 aan haar verschuldigd was en is, en ook immer bereid is geweest dit bedrag aan haar te voldoen; dat desondanks de Bedrijfsvereniging niet bereid is gebleken om het onderhavig geschil tot oplossing te brengen, doch onbegrijpelijkerwijze volkomen willekeurig dreigt de executie van voornoemd dwangbevel te zullen voortzetten; dat derhalve de Bedrijfsvereniging door betekening en dreiging met tenuitvoerlegging van genoemd dwangbevel tegen hem, Van der Hoeven, een onrechtmatige daad pleegt, bij de beëindiging waarvan hij recht en belang heeft, daar de voortzetting hiervan tot zijn financiëlen ondergang kan leiden; dat hij bij dagvaarding van 8 juni 1955 op voormelde gronden heeft gevorderd de vernietiging van voormeld dwangbevel en een verbod tot voortzetting van de executie, subsidiair de opheffing van een eventueel gelegd executoriaal beslag; dat dit rechtsgeding op 21 juni 1955 eerst zal aanvangen; dat hij evenwel er het grootste belang bij heeft dat tijdens dit rechtsgeding de executie niet wordt voortgezet en geen beslag onder hem wordt gelegd, daar een en ander hem in aanzienlijke financiële moeilijkheden en zijn goeden naam als aannemer bij zijn cliëntèle in discrediet zal brengen, waardoor voor hem aanzienlijke schade zal ontstaan;

dat Van der Hoeven op grond van dit een en ander heeft gevorderd, dat de President op verbeurte van een dwangsom de schorsing (opschorting) van voormelde tenuitvoerlegging zal bevelen, totdat bij gewijsde in het geding in de hoofdzaak onherroepelijk zal zijn beslist;

dat de President bij vonnis van 30 juni 1955 de door Van der Hoeven gevraagde voorziening heeft geweigerd;

dat het Hof bij het bestreden arrest, gewezen op het door Van der Hoeven ingestelde hoger beroep, het vonnis van den President heeft bekrachtigd, na onder meer te hebben overwogen:

O. dat Van der Hoeven tegen deze uitspraak de navolgende twee middelen van cassatie heeft voorgedragen:

„I. S. of v. t. van de artt. 69 Wet R. O.; 48, 289, 292, 353 en 438 Rv.; 2, 4, 5, 6, 7 en 10 van de Wet van 12 juni 1952, Stb. 344 (Organisatiewet Sociale Verzekering); 17 en 20 van het Tweede Uitvoeringsbesluit van den Secr.-Gen. van het Dep. van Soc. Zaken ingevolge het Ziekenfondsenbesluit (Verordeningenblad van 23 okt. 1941 no. 201, zoals nader gewijzigd); 11, 12, 13, 14 en 15 van de Wet van 24 dec. 1953, Stb. 577 (Coördinatiewet Sociale Verzekering) en 55, 56 en 59 van de statuten van de Bedrijfsvereniging voor de Bouwnijverheid, goedgekeurd bij beschikking van den Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid van 25 nov. 1953 no. 6616 en gepubliceerd in de Ned. Stcrt. van 9 febr. 1955 no. 28;

doordat het Hof in deze zaak, waarin Van der Hoeven schorsing van de executie heeft gevorderd van een hem ten verzoeke van de Bedrijfsvereniging betekend dwangbevel tot betaling van beweerdelijk ingevolge de Ziektewet, het Ziekenfondsenbesluit, de Kinderbijslagwet en de Werkloosheidswet verschuldigde premiën, t.a.v. de eerste grief heeft overwogen als in het bestreden arrest vermeld,

zulks ten onrechte en in strijd met de aangehaalde wetsartikelen

omdat, nu dit dwangbevel krachtens een door de Voorzitters van de Bedrijfsvereniging verleende volmacht namens haar is verleend, en/of ondertekend door Mr. E. G. Planten, van wien wel is gebleken dat hij ten tijde van de verlening en ondertekening van voornoemd dwangbevel hoofd was van de juridische afdeling van de Stichting Sociaal Fonds Bouwnijverheid, doch niet dat hij enige functie binnen de Bedrijfsvereniging vervulde, zodat hij ten opzichte van de Bedrijfsvereniging een derde was, het dwangbevel niet geldig is verleend, althans niet geldig is ondertekend, en mitsdien niet een voor tenuitvoerlegging vatbare titel oplevert, daar immers art. 15 van de Coördinatiewet Sociale Verzekering de bevoegdheid tot uitvaardiging van een dwangbevel verleent aan het uitvoeringsorgaan, zijnde in het onderhavige geval de Bedrijfsvereniging,

*a.* en deze niet bevoegd is de uitoefening van deze haar door de wet toevertrouwde publiekrechtelijke bevoegdheid aan een tot haar niet in enigerlei bijzondere publiekrechtelijke betrekking staanden derde als Mr. E. G. Planten voornoemd te delegeren, op te dragen, of over te laten,

*b.* althans de Bedrijfsvereniging in en buiten rechte wordt vertegenwoordigd door haar bestuur, waarvoor de voorzitter en plaatsvervangend voorzitter optreden, dit bestuur niet bevoegd is de uitoefening van zijn bevoegdheid de Bedrijfsvereniging in en buiten rechte te vertegenwoordigen aan derden te delegeren, op te dragen of over te laten dan indien en voorzover de statuten dit toelaten en de statuten slechts delegatie van bevoegdheden aan het dagelijks bestuur, aan de in art. 56 lid 6 bedoelde commissies en aan den in art. 59 bedoelden directeur toestaan, en in ieder geval delegatie, opdracht of overlating van de bevoegdheden van de Bedrijfsvereniging uit art. 15 van meergenoemde Coördinatiewet aan een derde niet veroorloven;

II. S. of v. t. van de artt. 69 Wet R. O.; 48, 289, 292, 353 en 438 Rv.; 14 Wet A. B.; 1356, 1371 en 1373 B. W.; 17 B.B.A. 1945; 3 der Wet op het algemeen verbindend en onverbindend verklaren van bepalingen in collectieve arbeidsovereenkomsten; 6 der Ziektewet (tekst geldende tot 22 sept. 1952); 8, 73, 74 en 75 der Ziektewet (tekst geldende sedert 22 sept. 1952); 12 en 38 tot en met 41 der Kinderbijslagwet; 9 en 43 der Werkloosheidswet; 9 Ziekenfondsenbesluit;

doordat het Hof in deze zaak, bij het onderzoek van de vraag of naar zijn voorlopig oordeel Van der Hoeven terecht stelt dat hij het bij het litigieuze dwangbevel gevorderde bedrag niet schuldig is, na te hebben overwogen dat de Bedrijfsvereniging heeft gesteld, dat de door haar gevorderde bedragen ad *f* 19.72,— en *f* 16.087,— premiën voorstelden over zogenaamde „zwarte lonen", welke Van der Hoeven volgens haar had betaald, en dat Van der Hoeven moet hebben begrepen, dat het hier premieheffingen over zogenaamde zwarte lonen betrof, terwijl voorts uit het bestreden arrest blijkt, dat het hier premiën betreft beweerdelijk verschuldigd geworden over gedurende het tweede halfjaar van 1952 en het jaar 1953 betaalde lonen,

ten aanzien van de tweede en derde grief heeft overwogen als in het bestreden arrest vermeld,

zulks ten onrechte en in strijd met de aangehaalde wetsartikelen,

omdat het Hof bij de behandeling van de stelling van Van der Hoeven, dat hij het bij dwangbevel van hem gevorderde bedrag niet schuldig is, zich ook ambtshalve een voorlopig oordeel had moeten vormen over de vragen, of over loonbedragen, betaald boven de wettelijk geoorloofde, krachtens de Ziektewet, het Ziekenfondsbesluit, de Kinderbijslagwet en de Werkloosheidswat premie verschuldigd is en hoe de bevoegde administratieve rechter daarover zal oordelen, en dan tot de conclusies had moeten komen, dat met die loonbedragen krachtens de genoemde wettelijke bepalingen geen rekening mocht worden gehouden en dat mag worden verwacht, dat de bedoelde rechter — zijnde in alle gevallen in hoogste instantie de Centrale Raad van Beroep — in denzelfden zin zal beslissen;"

O. dat de Bedrijfsvereniging harerzijds incidenteel één middel van cassatie heeft voorgedragen, doch alleen voor het geval het tweede in het principale beroep aangevoerde middel tot vernietiging van het bestreden arrest zou leiden;

O. ten aanzien van het principale beroep in cassatie:

dat het eerste middel zich richt tegen 's Hofs beslissing op de eerste appèlgrief, welke grief, volgens de vaststelling van het Hof, inhield de stelling dat het dwangbevel, waarover het geding loopt, had moeten zijn ondertekend door den voorzitter en den plaatsvervangenden voorzitter van het bestuur der Bedrijfsvereniging persoonlijk en dat de omstandigheid, dat het stuk is ondertekend door Mr. E. G. Planten, medebrengt, dat het dwangbevel executoriale kracht mist;

O. dat blijkens de overwegingen, op grond waarvan het Hof oordeelt, dat deze grief faalt, Mr. Planten voornoemd als hoofd der juridische afdeling in dienst

was van de stichting Sociaal Fonds Bouwnijverheid en deze stichting — overeenkomstig het voorschrift van art. 57 van de Statuten der Bedrijfsvereniging — was belast met het voeren van de administratie van de Bedrijfsvereniging;

dat, gelet op deze omstandigheden, het Hof terecht toelaatbaar heeft geoordeeld, dat — gelijk dit bij de door het Hof vermelde volmacht van 18 mei 1954 is geschied — Mr. Planten door den bovenbedoelden voorzitter en plaatsvervangenden voorzitter werd gemachtigd om dwangbevelen, welke door de Bedrijfsvereniging ingevolge art. 15 der Coördinatiewet Sociale Verzekering werden uitgevaardigd, van een ondertekening namens de Bedrijfsvereniging te voorzien en daarom met juistheid heeft beslist, dat er geen reden is om aan het onderhavige dwangbevel, dat — zoals het Hof vaststelt — blijkens zijn tekst door de Bedrijfsvereniging tegen Van der Hoeven is verleend, terwijl het stuk door Mr. Planten is ondertekend „namens de Bedrijfsvereniging" met de toevoeging „daartoe door den voorzitter en den plaatsvervangend voorzitter gemachtigd", op grond van deze ondertekening executoriale kracht te ontzeggen;

dat mitsdien het middel voor zover het deze beslissing van het Hof aantast ongegrond is, terwijl het, in zoverre het een beslissing van verdergaande strekking bestrijdt, berust op een verkeerde lezing van 's Hofs arrest en derhalve feitelijken grondslag mist;

O. omtrent het tweede middel:

dat het Hof, waar dit — naar aanleiding van de stelling van Van der Hoeven, dat hij de premiebedragen van *f* 1.972,— en *f* 16.087,— niet schuldig is, omdat hij geen zwarte lonen heeft betaald — overweegt, dat het Hof de kans dat Van der Hoeven in werkelijkheid wel degelijk zwarte lonen betaald heeft zo groot acht, dat het geen aanleiding aanwezig acht, op grond van de onderstelling van het tegendeel, schorsing van de executie van het dwangbevel te bevelen, kennelijk is uitgegaan van het aanvankelijk oordeel, dat de bevoegde administratieve rechter premies verschuldigd zou achten over loonbedragen betaald boven de wettelijk geoorloofde;

dat dit middel derhalve, voor zover het aan het Hof verwijt dat het zich omtrent de vraag of over zwarte lonen premies verschuldigd zouden zijn, een voorlopig oordeel niet heeft gevormd, feitelijken grondslag ontbeert;

dat de in het slot van dit middel vervatte grief, dat het Hof tot de conclusie had moeten komen, dat met zwarte lonen geen rekening mag worden gehouden en dat mag worden verwacht, dat de bevoegde administratieve rechter in denzelfden zin zal beslissen, evenmin kan slagen, mits niet blijkt dat 's Hofs voorlopig oordeel omtrent bedoelde vraag steunt op een door het Hof zelf gegeven rechtsbeslissing op dit punt;

O. dat derhalve ook dit tweede middel faalt;

O. dat, nu de in het principale beroep aangevoerde middelen niet tot cassatie kunnen leiden, het geval waarvoor het incidentele middel is voorgedragen zich niet voordoet, zodat dit middel niet aan de orde komt;

Verwerpt het beroep. (Salaris *f* 600,—).

Conclusie Adv.-Gen. Mr. Langemeijer.

Het eerste van de (niet-bepleite) cassatie-middelen in deze zaak luidt: (zie arrest, *Red.*).

Het is de vraag, of dit middel wel feitelijke grondslag heeft. Zoveel is zeker, dat tussen partijen in hoger beroep enkel is gedebatteerd en dat het Hof dan ook enkel heeft beslist over de vraag: of de omstandigheid, dat de ondertekening van het dwangbevel door Mr. Planten is geschied aan deszelfs geldigheid in de weg staat. Beweerd is tot dusver niet, dat ook de verlening van het dwangbevel, in de zin van het desbetreffende besluit door Mr. Planten zou zijn geschiedt. Weliswaar spreekt nu het middel van „verleend en/of ondertekend", en van „niet geldig is verleend, althans niet geldig is getekend", maar het daarop volgende betoog, waarom een en ander ongeldig zou zijn geschied, spreekt doorlopend van „uitoefening van de bevoegdheden van de Bedrijfsvereniging", hetgeen toch veeleer op het verlenen dan op het ondertekenen terugslaat, te meer nu vast staat, dat een wettelijk voorschrift omtrent de ondertekening ontbreekt. Het laat zich dus aanzien,

dat de steller van het middel is uitgegaan van de opvatting, dat met de ondertekening op zichzelf een bevoegdheid van de Bedrijfsvereniging werd uitgeoefend en dat het Hof omtrent de geldigheid van die uitoefening zou hebben beslist, terwijl in werkelijkheid het Hof slechts beslist heeft, dat de uitoefening door de Bedrijfsvereniging van haar bevoegdheid op rechtsgeldige wijze kon worden uitgedrukt in een stuk getekend door de daartoe uitdrukkelijk gemachtigde Mr. Planten.

Het is intussen niet geheel onmogelijk het middel zo op te vatten, dat het zou stellen dat reeds de ondertekening door Mr. Planten, die geen orgaan van de Bedrijfsvereniging is, een stuk, dat tot uitdrukking brengt een beslissing, die zelf door het bevoegde orgaan zou zijn genomen, zonder effect doet zijn. Ik acht mij dus verplicht het middel, aldus opgevat, onder het oog te zien.

De vraag, die het dan bevat, vind ik geenszins eenvoudig en het komt mij voor, dat van de kant van de Bedrijfsvereniging de bezwaren, die tegen een gedragslijn als de gevolgde bestaan, toch wel iets te licht worden geschat. Wat allereerst betreft haar betoog, dat geen wettelijk voorschrift iets over de ondertekening bepaalt, zou men m.i. kunnen opmerken, dat bij een stuk, dat bestemd is om te doen blijken van uitoefening van een publiekrechtelijke bevoegdheid om rechtsgevolgen ten laste van anderen in het leven te roepen, het vereiste: dat door ondertekening blijkt, dat die bevoegdheid door de bevoegde persoon is uitgeoefend, wel in de aard der zaak schijnt te liggen. Verder zou men kunnen opmerken, dat zelfs al zou elke ondertekening hebben mogen ontbreken, dan toch, nu de Bedrijfsvereniging eenmaal blijk geeft ook zelf ondertekening nodig te achten, ondertekening door iemand, die geen functie bekleedt, waaraan blijkens die ondertekening uitgeoefende bevoegdheden zijn verbonden, de geldigheid van het stuk in twijfel moet doen trekken. Ook kan men vragen of de onderscheiding, die de Bedrijfsvereniging gemaakt wil zien tussen het verlenen en het ondertekenen van het dwangbevel, niet al te theoretisch is. Wanneer toch de Bedrijfsvereniging de ondertekening overlaat aan een derde, dan wordt vooreerst die derde in de feitelijke gelegenheid gesteld om dwangbevelen te doen uitgaan, zodra daarvoor naar zijn persoonlijk oordeel grond bestaat, en wordt zelfs de ernstige waarschijnlijkheid gewekt, dat de Bedrijfsvereniging die beslissing ook inderdaad aan hem wil overlaten. Dit is te eerder waarschijnlijk nu die beslissing niet veel meer is dan een haast mechanisch toetsen van enkele, scherp omlijnde wettelijke vereisten, een omstandigheid, waarvan ik natuurlijk aan de geëerde pleiter voor verweerster toegeef , dat zij anderzijds in dit bijzondere geval de zuiver praktische bezwaren van het gebeurde tot geringe proporties terugbrengt. Het is echter de vraag, of op deze laatste omstandigheid een onderscheiding gebaseerd kan worden, op grond waarvan men zou toelaten, hetgeen men in het algemeen ontoelaatbaar zou achten.

Hier staat intussen tegenover, dat Uw Raad enkele malen hetzij het ontbreken van een ondertekening hetzij ondertekening door een ander dan de eigenlijk bevoegde functionaris als toelaatbaar heeft erkend. Zo met betrekking tot de niet getekende dagvaarding, uitgaande van de Officier van Justitie bij arrest van 18 februari 1924, N. J. 1924, blz. 522, en met betrekking tot de een dwangbevel betreffende belasting bij ondertekening door een geagreëerde klerk bij arrest van 30 oktober 1930, B. 4866. In het laatste geval berust echter die toelaatbaarheid althans mede op de bijzondere bij Koninklijk Besluit geregelde positie van de geagreëerde klerk en in het eerste geval was door het relaas van betekening uitgedrukt dat de dagvaarding inderdaad van de officier was uitgegaan (waarbij intussen de woorden „op last of vanwege" in het arrest opmerking verdienen).

Alles te zamen genomen zou ik van mening zijn, dat Uw Raad in deze kan oordelen, dat partijen geacht moeten worden ondanks de gebrekkige ondertekening beiden te zijn uitgegaan van de veronderstelling, dat het dwangbevel inderdaad door de bevoegde instantie is verleend, en dat, gezien die houding van partijen, het Hof zonder schending van de wet heeft kunnen beslissen, dat

de ondertekening geen grond voor schorsing van de executie behoefde te zijn.

Ik verwijs nog naar Donner, Nederlands Bestuursrecht I, blz. 114, die intussen niet in het bijzonder het hier zich voordoende geval behandelt van een stuk, waarbij aan de wederpartij verplichtingen worden opgelegd.

Het tweede middel luidt: (zie arrest, *Red.*).

Ten aanzien van dit middel valt in de eerste plaats op te merken, dat, waar dit bestrijdt hetgeen het Hof zou hebben overwogen ten aanzien van „de derde grief", het kennelijk bedoelt het overwogene ten aanzien van hetgeen appellant volgens het Hof „in de derde plaats" heeft aangevoerd in verband met de door het Hof gezamenlijk behandelde tweede en derde grief. Voor een deel toch loopt de derde grief over vragen, waarmede het middel in geen verband staat.

Door de geëerde pleiter voor verweerster is opgemerkt, dat de grief praktische betekenis verloren heeft tengevolge van de omstandigheid, dat de verandering in de rechtspraak van de Centrale Raad van Beroep (de hoogste instantie destijds voor de beslissing over de verschuldigdheid van de heffing) bij haar beslissingen van 4 april 1956 medebrengt, dat niet meer te twijfelen valt aan de ondoeltreffendheid van het beroep van eiser tot cassatie op het feit, dat de heffing „zwarte lonen" betreft. Praktisch is dit inderdaad wel aannemelijk. Theoretisch echter ware het denkbaar, dat Uw Raad zou oordelen, dat de oude opvatting van de Centrale Raad de juiste was en dat de Centrale Raad overtuigd door Uw argumentatie opnieuw zijn oordeel zou herzien. Op het enkele bestaan van de huidige jurisprudentie kan dus naar mijn mening niet de ongegrondheid van het middel worden gebaseerd en zelfs niet de stelling, dat eiser tot cassatie daarbij geen belang zou hebben. Wel daarentegen zal Uw Raad naar mijn mening kunnen beslissen, dat de rechtsvraag een twijfelachtige was (hetgeen reeds de keer in de jurisprudentie van de Centrale Raad bewijst), dat Uw Raad niet de hoogste instantie is om over de vraag te oordelen, dat onder die beide omstandigheden Uw Raad niet tot het oordeel zou kunnen komen, dat de rechter in kort geding door een voorlopig oordeel, in welke zin ook, de wet zou hebben geschonden en dat gegeven dit alles eiser tot cassatie ook geen belang heeft bij de klacht ,dat de rechter in kort geding in het geheel geen voorlopig oordeel heeft uitgesproken.

Een voorwaardelijk incidenteel middel is door verweerster voorgedragen alleen voor het geval van slagen van het tweede principale middel. Het zou dus bij mijn opvatting niet aan de orde komen. Ook is het niet bepleit. Niettemin ben ik niet ontslagen van de plicht het te bespreken met het oog op het geval, dat Uw Raad over het tweede principale middel anders zou oordelen dan ik. Ook van dit middel zijn de bijzonderheden van de formulering van belang, weshalve ik het woordelijk laat volgen.

Het luidt: „S. en/of v. t. van de artt. 175 Gw., 20 R. O., 48, 59, 289, 292, 353, 430, 436, 438 Rv., 127, 128, 129 Ziektewet (oud), 73, 74, 75 Ziektewet (nieuw), 78, 84, 85, 87 Kinderbijslagwet (oud), 38, 39, 40, 41 Kinderbijslagwet (nieuw), 9 Ziekenfondsenbesluit, 20 Tweede Uitvoeringsbesluit van de Secretaris-Generaal van het Departement van Sociale Zaken ingevolge het Ziekenfondsenbesluit (d.d. 16 October 1941, Verordeningenblad van 23 October 1941, no. 201), zoals later gewijzigd, 52 Werkloosheidswet (oud), 43 Werkloosheidswet (nieuw), 1, 2, 3, 28 Organisatiewet Sociale Verzekering, 1, 2, 3, 11, 12, 15 Coördinatiewet Sociale Verzekering, 69, 70, 71 statuten van de Bedrijfsvereniging voor de Bouwnijverheid, 2 reglement van het Scheidsgerecht van de Soc. Verzekeringsraad (goedgekeurd bij beschikking van de Staatssecretaris van Sociale Zaken d.d. 8 Januari 1953, Stcrt. 4 April 1953 no. 69), 1 Beroepswet, doordien het Hof, op grond van de in het arrest opgenomen overwegingen, en in het bijzonder uit overweging „dat Van der Hoevens bezwaren in het kort hierop neerkomen, dat de in het dwangbevel vermelde premiën op onwettige wijze zijn vastgesteld en ook op onjuiste bedragen zijn vastgesteld, zomede, dat die premiën op

onwettige wijze zijn ingevorderd en bovendien — behoudens een bedrag van *f* 7.863,83 voor zover ze verschuldigd zijn, door hem ook betaald; dat indien voorlopig zou moeten worden geoordeeld, dat deze bezwaren geheel of ten dele gegrond waren, er voor de President aanleiding zou hebben kunnen bestaan, het verzoek tot opschorting ten volle of ten dele toe te wijzen en het dan ook wel degelijk op 's-Presidenten weg lag, vaker bedoelde bezwaren — uiteraard slechts voorzover in kort geding mogelijk — te onderzoeken" met gedeeltelijke gegrondverklaring van de tweede en de derde door van der Hoeven — nu incidenteel verweerder in cassatie — in hoger beroep aangevoerde grieven, is getreden in een onderzoek naar de door van der Hoeven opgeworpen vragen of de premiën wel op wettige wijze en op de juiste bedragen waren vastgesteld, en met name ook naar de vraag of van der Hoeven geen „zwarte lonen" heeft betaald en dus om deze reden de premiebedragen, ten processe bedoeld, niet schuldig was, zij het dat het Hof na dit onderzoek de kans, dat van der Hoeven in werkelijkheid wel degelijk zwarte lonen heeft betaald zo groot heeft geacht, dat het college geen aanleiding aanwezig heeft geacht, op grond van de onderstelling van het tegendeel, schorsing van de executie van het litigieuze dwangbevel te bevelen een en ander ten onrechte en in strijd met de aangehaalde wetsartikelen, omdat het noch de President van de Rb., oordelende in kort geding, noch het Hof, oordelende in beroep van zulk een vonnis van de President vrijstaat de juistheid van (de grondslag van) de executoriale titel, welke ten uitvoer wordt gelegd, te onderzoeken en op grond van zijn, zij het voorlopig oordeel, dat deze titel (naar zijn grondslag) onjuist zou zijn, de schorsing van de tenuitvoerlegging te bevelen, te minder, wanneer deze titel is een dwangbevel als bedoeld in art. 15 Coördinatiewet Sociale Verzekering, waarvan de betekening en tenuitvoerlegging geschiedt op de bij het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering ten aanzien van vonnissen en authentieke akten voorgeschreven wijze, en welke strekt tot uitvoering van een beslissing van een bedrijfsvereniging aan welke de wet rechtskracht bij voorraad heeft toegekend, en wanneer bovendien voor de beoordeling van de juistheid van (de grondslag van) dit dwangbevel een bijzondere exclusieve rechtsgang is ingesteld, in de vorm van een beroep tegen de vaststelling van de premie of premies en anders de burgerlijke rechter, al is het ook in kort geding, een oordeel zou hebben te geven over kwesties die aan de administratieve rechter zijn voorbehouden, en aan het dwangbevel zonder dat in de wet een grondslag daarvoor te vinden is zijn kracht zou worden ontnomen".

Mij zou dit middel gegrond voorkomen. De twee daarbij onder meer aangevoerde omstandigheden, te weten de uitvoerbaarheid bij voorraad van het dwangbevel (art. 15 Coördinatiewet Sociale Verzekering, Stbl. 1953, no. 577) en het ingesteld zijn van een bijzondere rechtsgang voor beroep tegen de vaststelling van de verschillende hier in geding zijnde premies brengen naar mijn mening te zamen mede, dat de President aan de vraag naar de juistheid van de grondslag van het dwangbevel geen invloed op zijn beslissing had mogen toekennen. M.i. is deze conclusie niet meer dan een toepassing van de gedachte, die is terug te vinden in de rechtspraak van Uw Raad, met name in de arresten van 11 Dec. 1936, N. J. 1937, no. 72 en van 25 Februari 1955, N. J. 1955, no. 262.

Ik concludeer tot verwerping van het principale beroep enz.